

37. Országos Tudományos Diákköri Konferencia
Állam- és Jogtudományi Szekció

Budapest, 2025. március 24–26.

Rendező intézmény:
Károli Gáspár Református Egyetem
Állam- és Jogtudományi Kar

Állam- és Jog-
tudományi Szekció

Súlyponti kérdések a katonai büntetőjogban

Kézirat lezárásának dátuma:

2024/10/31

Nyilatkozom, hogy kutatásom során nem használtam mesterséges intelligenciát.

Tartalomjegyzék

I.	Bevezetés	2
II.	Katonai és a polgári büntetőjog elválása.....	3
III.	Fogalmak elhatárolása és jogtörténeti áttekintése	4
	III.2. A hivatalos személyek	9
	III.3. A közfeladatot ellátó személyek	12
IV.	Formai és gyakorlati észrevételek.....	13
	IV.1. A katona fogalom formai megközelítésből	13
	IV.2. Javaslat.....	14
V.	Kettős minősítésből eredő ellentmondások	15
	V.1. Látszólagos halmazat problémaköre.....	15
	V.2. Javaslat.....	19
VI.	Eltérő gyakorlati megítélés	22
VII.	A bűncselekményre irányuló parancs.....	24
VIII.	Összegzés	33
	BIBLIOGRÁFIA.....	35

I. Bevezetés

A katonai büntetőjognak a betartatása a harcra készülő vagy hadban álló katonai erők esetében a fegyelem erősítése, fenntartása és megszilárdítása szempontjából volt fontos egészen a kezdetektől a napjainkig. Így a harckészültség, illetve a fegyelem fenntartása érdekében a katonai büntetésekre és azok végrehajtására vonatkozó normákat, továbbá a katonai életviszonyokat támadó cselekményekre, s ezen cselekmények elkövetőinek felelősségének megállapítására vonatkozó normákat foglalja magába.¹ Meghatározza a honvédelmi tevékenység kereteit, visszatartó erőként szolgál olyan jogkövetkezmények kilátásba helyezésével, amelyek a szolgálati rend és fegyelem fenntartására és annak megsértésének elkerülésére sarkall.

A honvédelmi tevékenységnek minősül bármely idegen hatalom vagy erő fegyveres támadásának, fegyveres erő általi elhárítása, illetve a lakosságnak erre való felkészítése.² E rendkívül összetett területet sok külső behatás éri, s ennek eredményeképpen az ezen területre vonatkozó jogi szabályozás is gyakran változik. Ezen külső behatások közül kiemelendők témám kapcsán a nemzetközi kapcsolatok, feszültségek, konfliktusok, hiszen ezek napjainkat is jelentősen – ha nem a leginkább – befolyásoló jelenségek. A napjainkban folyó egyes államok közötti konfliktusok hatására kialakult reform törekvés révén, a Magyar Honvédség helyzetének rendezése, a szervezeti és a személyi állománnyal kapcsolatos átszervezések jogszabályi szinten is formát öltenek, új törvények, rendeletek és módosítások által. Erre szemléletes példa az új, honvédek jogállására vonatkozó szabályozás, a 137/2024. (VI.28.) Korm. rendelet, amely a 2012. évi honvédek jogállásáról szóló CCV. törvény helyébe lépett és 2024. július 1-jei hatállyal új alapokra helyezte a honvédek jogállását. Témaválasztásom egyrészt e szabályozási reformfolyamat aktualitásából is fakad, hiszen ez lehetőséget nyújt a katonai büntetőjog kérdéseinek és hiányosságainak áttekintésére, az ellentmondások vizsgálatára, majd ezek megválaszolására, megoldására való törekvés üdvözlendő lenne. Mindez a honvédelem helyzetének jogszabályi rendezéséhez kapcsolódóan, az egységesség kialakítása érdekében lenne előremutató. Az említett elméleti és gyakorlati ellentmondások és visszasságok rendezése egy univerzális javaslattal úgy vélem nem lehetséges, de a dolgozat vizsgálati tárgyát képező ellentmondások csökkentésére véleményem szerint a jogalkotónak törekednie kell. A témaválasztásomra másrészt a katonai büntetőjognak a tudományos

---

¹ HAUZINGER Zoltán, „A katonai büntetőjog fogalma és forrásai”, *Hadtudomány*, 18. évfolyam Elektronikus szám (2008): 1.

² Czank László, szerk., *Katonai alapismeretek* (Budapest: Zrínyi Kiadó, 2015), 306.

párbeszéd perifériára szorulása okozta. A modern democráciák kialakulásával, és a – az európai viszonylatban értett – békeidő idején, a XX. század közepét követően a szakirodalom mennyiségének és a területtel foglalkozók körének csökkenése figyelhető meg, s a téma vizsgálatára leginkább csak katonai berkeken belül került sor.³ Megfigyelhető, hogy a büntető anyagi jogi tankönyvek sem az általános, sem a különös részt tárgyaló kötetekben nem térnek ki a katonákat érintő rendelkezésekre.⁴ Így dolgozatom fő célkitűzése – a teljesség igénye nélkül – egyes katonai ellentmondásokra és kérdésekre való figyelemfelhívás és ezek feloldására való javaslattétel, továbbá a dolgozatommal célom katonai büntetőjognak ismételten a tudományos párbeszéd tárgyává válása felé tenni egy lépést.

II. Katonai és a polgári büntetőjog elválása

A katonai büntetőjog helyzete mindig sajátos volt az évezredekre visszanyúló története során. Kezdetben nem vált szét a társadalom polgárookra és katonákra, ugyanis ellenséges támadás esetén minden állampolgár katonává lett, s katonaként védte közösségét, élőhelye területét. Azonban ez a berendezkedés csak az állam kezdetleges formájában, s fejletlen gazdasági helyzetben maradhat fenn. Amint fellendül a gazdaság, s megnőnek a szükségletek, a munkamegosztás érvényesülése elengedhetetlen, s kialakul az igény egy intézményre, amely megvéd a külső fenyegetéstől, s államon belül pedig fenntartja azt a rendet, amely a gazdaság működtetésének biztosításához elengedhetetlen. Ennek az igénynek a kielégítésére volt hivatott, egy állandó katonaság létrehozása, mely a polgárokból szerveződött meg, így okvetlenül kettévált a társadalom polgárookra és katonákra. E két csoport egymásrautaltságuk ellenére, jelentősen különböző feladatkörökkel rendelkeznek, s így szervezetük is elkerülhetetlenül különböző jogi elvekre lett felépítve. A polgárokat összekötő kapocs a gazdasági érdekeken nyugszik, míg a katonákat a szolgálati fegyelem⁵ szorítja keretek közé, s a társadalmi érdekek megkívánják, hogy feltétlen engedelmességgel rendeljék alá egyéni érdekeiket a köznek. A katonai büntető és fegyelmi szabályok, illetve a polgári büntetőtörvények bár ugyanazon cél elérésére törekednek, annak megvalósításához használt

---

³FARKAS Ádám, „A katonai büntetőjog és igazságszolgáltatás helye, szerepe, létjogosultsága az állam és társadalom rendszereiben”, *Hadtudomány* 2012/Elektronikus szám (2012): 2,

⁴Lásd például: KARSAI Krisztina, SZOMORA Zsolt, és VIDA Mihály, *Anyagi büntetőjog. Különös rész II.* (Szeged: Iurisperitus Bt., 2013), 12.

⁵A fegyelem alapját az adja, hogy minden katonának a kötelességeit, feladatait, s egymáshoz való viszonyukat jogszabályok határozzák meg, amelyek tartalmazzák a fegyelemsértés szankcióit. Ezen szabályok ismerete kötelező a katonák számára. A fegyelem a katonák jogkövető magatartásán túl, a szövetségesek iránt és a haza védelméért érzett felelősségén, a honvédelem iránti kötelezettségvállalásán, a katonaközösségek magas fokú szervezettségén és összeforrottságán alapszik. Vö. DEMETER József, szerk., *Honvédelmi alapismeretek* (Budapest: Zrínyi Kiadó, 2018), 495.

jogi eszközök, egyes büntetési nemek és azok mértéke különbözik. A polgári szabályozás jellemzően tilalmakat fogalmaz meg az állampolgárok számára, s elég, ha ennek megfelelően a polgárok passzív magatartást tanúsítanak és ezen tiltó normákat nem szegik meg. Ezzel szemben a katonai büntetőjog a katonákat aktív magatartásra kötelezi, parancsok betartásának, szolgálat teljesítésének, akár az önfeláldozásnak formájában.⁶

A modern demokráciák jellemzően elkülönítik a polgári jogot és a katonai jogot egymástól.⁷ E megkülönböztetés a katonai élet-és jogviszonyok specialitásából fakad, ugyanis, a katonai büntetőjog hatálya alá tartozó személyek olyan feladatokat látnak el, amelyeket sajátos körülmények mentén kell teljesíteniük. E feladatok megfelelő ellátása érdekében szigorúbb feltételek megszabása szükséges, amelyek e személyek olyan sajátos jogviszonyán alapulnak, amely valamely állami fegyveres szerv és köztük áll fenn. Nem elhanyagolható szempont továbbá, hogy a fegyelemhez, az engedelmisséghez és a parancsok végrehajtásához fűződő társadalmi érdek kiemelkedően magas.⁸ Ebből kifolyólag a parancs kiadására és végrehajtására szigorú és összetett szabályozás vonatkozik, amely a későbbiekben kerül részletezésre.

III. Fogalmak elhatárolása és jogtörténeti áttekintése

A dolgozatomban tárgyalt ellentmondások vizsgálatához elengedhetetlen az érintett személyi körök meghatározásának ismertetése, s az azok fejlődésének megismerése érdekében tett jogtörténeti kitekintés. Így az alábbiakban a katona fogalom és a hivatalos, illetve közfeladatot ellátó személyek körének változása kerül áttekintésre.

III.1. A katona fogalom

Az 1878 évi V. törvénycikkely (továbbiakban Csemegi-kódex) nem tartalmazott teljeskörű szabályozást a katonák büntetőjogi felelősségével kapcsolatban, ugyanis 1855-ben császári nyílt parancsban elrendelték az osztrák Katonai Büntetőtörvénykönyv alkalmazását.⁹ Azonban az osztrák katonai büntetőjog a magyar törvényhozás által soha nem került elismerésre, s nem ruházta fel kötelező erővel, így az alkotmányos rendbe való illeszkedése megkérdőjelezhető volt. Mindezek ellenére a magyar katonai bíróságok az osztrák katonai büntetőjogot alkalmazták. E helyzet rendezésére a magyar törvényhozás részéről igény volt, s

---

⁶ CZIÁKY Ferenc, *A magyar katonai büntető és fegyelmi jog ezeréves története* (Budapest: Dunántúl Könyvkiadó és Nyomda, 1924).

⁷ Hautzinger, „A katonai büntetőjog fogalma és forrásai”.

⁸ BLASKÓ Béla: Magyar büntetőjog Általános rész. Rejtjel Kiadó. Budapest, 2003. 245. o In: HAUTZINGER, 7.

⁹ KARDOS Sándor, *A magyar katonai büntetőjog rövid története* (Debrecen: Debreceni Egyetem, 2002), 80.

ennek megvalósulása felé az első lépés 1912-ben történt meg, bár kizárólag eljárásjogi szempontból. Az eljárásjogi kódexek felhatalmazása alapján az első világháború idején, rendeletek segítségével kiterjesztették a katonai büntetőjog hatályát a polgári lakosságra is. A világháború viszontagságai és a Tanácsköztársaság után, amelyek esetében a rendeleti szabályozás volt a hangsúlyos, megjelent a katonai büntetőjog fő kérdéseinek törvényben való rendezése és a polgári lakosságkiemelésre került a katonai rendelkezések személyi hatálya alól. Az 1920-as évek második felében megkezdődött az új katonai törvénykönyv kodifikálása, aminek köszönhetően az konfliktus anyagi jogi oldalról való feloldására 1930-ban sor kerülhetett az 1930. évi II. törvénycikk formájában (továbbiakban: Ktbtk.). A Ktbtk. jelentős fejlődést hozott a magyar katonai büntetőjogban, ugyanis ez volt az első, modern értelemben vett, önálló nemzeti katonai büntető törvénykönyv. A Ktbtk. nem határozta meg pontosan a katona fogalmát, az 5.§ csak annyit határoz meg a személyi hatály tekintetében, hogy a törvény hatálya azon egyénekre terjed ki, akik a katonai büntetőbíráskodásnak vannak alávetve.¹⁰ Ezen személyek csoportjának pontos meghatározásához külön törvényes rendelkezések áttekintése szükséges melyek együtt határozzák meg kik vannak büntetőbíráskodásnak alávetve.¹¹ A büntetőbíráskodásnak alávetettek felsorolása rendkívül kiterjedt volt, de ezen személyi kört Schultheisz röviden ekképpen foglalta össze, hogy *„katonai bűncselekményt csakis azon katonák követhettek el, akik a katonai állásból folyó különös kötelességek teljesítését a „hadicikk”-re letett esküvel fogadták, tehát a „katonaállomány” tagjai.”*¹²

A második világháború kitörése és az ebből eredő körülmények kihívást jelentett a magyar igazságszolgáltatási rendszer és a katonai büntetőjog számára. Az 1939-es honvédelmi törvény egyes büntetőjogi rendelkezéseinek köszönhetően elindult egy szabályozási folyamat, amelyet rendeleti szabályozás követett. A katonai büntetőjog személyi hatálya a háborús helyzetből adódóan újra kiterjesztésre került a polgárokra. A háborút követő időszakban a népellenes és háborús bűncselekmények elkövetőinek felelősségre vonása került előtérbe, mint társadalmi érdek, Ennek a jelenségnek köszönhetően a katonai elit is leváltásra került, ami elősegítette az új katonai büntetőkódex kodifikálásának megkezdését az 1940-es években, amely eredménye végül az 1948. évi LXII. törvényben testesült meg. E törvény az 1930-as törvény egy részét átemelte, illetve kiemelendő, hogy külön részt szentelt a rendőrökre

---

¹⁰ HORVÁTH Attila, szerk., *Magyar állam- és jogtörténet* (Budapest: Nemzeti Közszerológati Egyetem, 2014), 558–62.

¹¹Schultheisz Emil, „A katonai büntetőtörvény (1930. évi II. törvénycikk) magyarázta”, in *Schultheisz Emil katonai büntetőjogi értekezései* (Budapest: Magyar Katonai Jogi és Hadijogi Társaság, 2018), 54.

¹² Schultheisz Emil, „A magyar katonai büntetőjog rövid vázlat”, In: *Schultheisz Emil katonai büntetőjogi értekezései* (Budapest: Magyar Katonai Jogi és Hadijogi Társaság, 2018), 366.

vonatkozó szabályok számára. A jogalkotó ekkoriban, még azzal a szándékkal alkotta e törvényt, hogy akkor is külön törvényben foglaltatnak majd e szabályok, ha megalkotásra kerül az akkoriban tervezett új polgári büntető törvénykönyv. Azonban ennek megvalósulása megghiúsult a szovjet diktatúra terjeszkedésével. A szovjet hatás egyik megnyilvánulása az integrált szabályozás előtérbe helyezése volt, melyből következett az 1961. évi Népköztársaság büntető törvénykönyvéről szóló törvény, amely a polgári büntető rendelkezéseken kívül a katonai büntetőjogot is magába foglalta, s a katonai büntetőjog integrált mivoltán – mint később látjuk – az 1978. évi és a jelenleg is hatályos 2012. évi C. törvény sem változtatott.¹³ Ezt másképpen nevezhetjük az *egységes büntetőkódex elvének*, amely egy igencsak jelentős jogalkotástechnikai szerepe van a jogbiztonság tekintetében, hiszen ezáltal az alapvető szabályok amelyek a büntetőjogi felelősségről rendelkeznek, egy helyen találhatóak meg.¹⁴ Az 1961. évi büntetőtörvény 1962. július 1-én lépett hatályba, majd hatályban léte során gyakori módosításokkal próbálták felzárkóztatni a gyorsan változó gazdasági és társadalmi viszonyokhoz.

Azonban egy idő után elkerülhetetlenné vált egy olyan új büntető törvénykönyv kodifikálása, amely a gazdasági és társadalmi fejlődéssel képes lépést tartani, továbbá összhangban van a legújabb tudományos fejleményekkel és értékekkel. Ennek következtében került hosszas előkészítő munka után az 1978. évi IV. törvény (továbbiakban 1978. évi Btk.), amely 1979. július 1. napján léptetett hatályba az 1979. évi 5. számú törvényerejű rendelet.¹⁵ E törvény is számtalan módosításon ment keresztül a hatályon kívül helyezése előtt. A katonai büntetőjog továbbra is a polgári büntetőjoggal egy törvényben, külön fejezetekbe szedve került szabályozásra. A katona fogalmát az általános részben határozza meg, a 122.§, amely szerint katonának minősül a fegyveres erők tényleges állományú, a fegyveres testületek hivatásos állomány tagja, valamint az, aki nem a fegyveres erőknél teljesít szolgálatot. A fogalmat először az 1989. évi XXV. törvény 1.§-a módosította 1990. március 1-ei hatállyal, s a „fegyveres testületeket” a rendőrségre szűkítette. A közlönyállapotban foglalt "fegyveres testületek" meghatározását az 1976. évi I. törvény határozta meg, amely szerint fegyveres testületnek minősül a rendőrség, a munkásőrség, és a büntetés-végrehajtási intézet. A módosító törvény indoklása a módosítás okát a katona fogalmának túlságosan széleskörű meghatározásának orvoslásában határozza meg. Így a munkásőrség és a büntetés-végrehajtási intézetek hivatásos

---

¹³ Horváth, *Magyar állam- és jogtörténet*, 561–62.

¹⁴ GELLÉR Balázs és AMBRUS István, *A magyar büntetőjog általános tanai I.* (Budapest: ELTE Eötvös Kiadó, 2021), 128.

¹⁵ FÖLDVÁRI József, *Magyar büntetőjog - Általános rész* (Budapest: Osiris Kiadó, 2003), 40–41.

állományú tagjait kivonja a katonai minőség alól, ugyanis a jogalkotó úgy véli, hogy e személyek különleges büntetőjogi felelősség nélkül is eleget tesznek az általuk önként vállalt fokozott felelősségnek és fegyelemnek, amely a szolgálatukat meghatározza. Továbbá súlyosabb katonai bűncselekmények elkövetési gyakorisága is igen csekély volt ezen állományok tagjai által, a kisebb jelentőségű bűncselekmények elbírálása pedig leginkább fegyelmi eljárásban történt, így a gyakorlati szempontok is közrejátszottak a módosítás szükségesnek nyilvánításában. A katonák körének meghatározását következőleg az 1995. CXXV. törvény 85.§-a módosította 1996. március 27-i hatállyal. E módosítás a nem fegyveres erőknél szolgálatot teljesítő személyeket kivonta a katonák köréből, míg a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok hivatásos állományú tagjait bevonta a katonákra vonatkozó büntetőjogi rendelkezések személyi hatálya alá. A módosító törvény indokolása mindösszesen arra hivatkozik, hogy az egységes jogszabályi környezet megteremtése indokolta a változtatást.

Az újabb módosítás, amelyet a 1996. évi XLIII. törvény 332.§ (5) bekezdése vitt véghez, visszaemelte a büntetés-végrehajtási szervezet hivatásos állományát a katona fogalom alá. Az indoklás azonban nem részletezi ennek az okát. A 2004. évi CXXXI. törvény 1.§-a módosította a meghatározásnak a „fegyveres erők” elemét hatályon kívül helyezte, mivel az Alkotmány módosítása értelmében a Határőrség rendvédelmi szervnek minősül így a fegyveres erők, mint gyűjtőfogalom megszűnik 2005. január 1-ei hatállyal. Helyébe a Magyar Honvédség tényleges állományú, a Határőrség hivatásos és szerződéses állományú tagja lépett. Így a módosítás tulajdonképpen formailag hozott változást, ugyanis a Határőrség állománya változatlanul katonának minősült büntetőjogi értelemben. A 2007. évi XC. törvény 21.§-a azonban hatályon kívül helyezte a Határőrség külön megnevezését (több Határőrséget nevesítő törvénnyel egyetemben) a jogrendszer összhangja érdekében.

Az 1978. évi Btk. utolsó időállapota szerinti meghatározás értelmezéséhez segítséget nyújt a honvédelmi törvény, amely tételesen felsorolja a Magyar Honvédség tényleges állományú tagjait.¹⁶ A rendőrség, a büntetés-végrehajtási szervezet és a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok állományából csak azon személyi körbe tartozó személyek kerültek katonai minősítés alá büntetőjogi értelemben, akik szolgálati viszonyban állnak a munkáltatójukkal (azaz nem munkaviszonyban), s a jogállásukra ezáltal a szolgálati törvény vonatkozik.¹⁷ A jogalkotó e szervezeti megközelítésen változtatni kívánt a Btk. hatálybalépésével, s a közlönyállapot alapján katonának minősült volna a Magyar Honvédség tényleges állományú tagja, a rendőrség hivatásos állományú tagja, ha csapaterős feladatot hajt

---

¹⁶ 2011.évi CXIII. törvény 40.§ (2) bekezdés

¹⁷ 1996. évi XLIII. törvény

végre, vagy őrszolgálatot lát el, továbbá a büntetés-végrehajtási szervezet hivatásos állományú tagja, ha kötelékben lép fel, tömegoszlatást végez, vagy őrszolgálatot lát el, illetve a hivatásos katasztrófavédelmi szerv tagja, ha konkrét veszélyelhárítást végez, vagy meghatározott fokozatú készltségben van. Mint látjuk a jogalkotó a szervezeti szempontból való megközelítés helyett, a szolgálati tevékenység típusától tette függővé a katonai státuszt, azonban a törvény indokolása ennek miértjét nem tárgyalta. Ennek a meghatározásnak következtében, a rendőr a járőrszolgálat teljesítésével összefüggően nem lehetett volna katonai bűncselekmény alanya, míg a meghatározott feladatok elvégzésével kapcsolatosan igen. Azonban ebből a differenciálásból következik, hogy egyes előjárói vagy függelemsértő cselekményeket csak ebbe a körbe tartozók követhetnének el, amely szűkítené ezen bűncselekmények üldözésének, illetve az elkövetők felelősségre vonásának lehetőségét.

Azonban e meghatározás a Btk. hatálybalépése előtt kétszer is módosításra került. Az első módosítás¹⁸ értelmében katonának minősül a Magyar Honvédség tényleges állományú, a rendőrség, az Országgyűlési Őrség, a büntetés-végrehajtási szervezet, a hivatásos katasztrófavédelmi szerv, a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok, valamint a Nemzeti- Adó- és Vámhivatal hivatásos állományú tagja. Ezzel a módosítás elvetette a tevékenység és készltség szerinti megkülönböztetést az állományok tekintetében, így a hatálybalépés pillanatában az érintett szervek teljes hivatásos állománya katonának minősült. A módosítás kiterjesztette a katonai minősítést az Országgyűlési Őrség, a hivatásos katasztrófavédelmi szerv és a Nemzeti Adó- és Vámhivatal hivatásos állományú tagjaira. Abból adódóan, hogy a pénzügyőrök és a katasztrófavédelmi szervnél szolgálók szintén rendfokozatot viselnek és hierarchikus rendszerben látnak el a szolgálatot, a katonai minőségük korábban is megállapítható lett volna, amennyiben szolgálati rend és fegyelem az a védendő érték, amelyet kapocsként értékelünk. Ezzel szemben az Országgyűlési Őrség, mint fogalmi elem, teljesen újnak tekinthető, mivel az Országgyűlési Őrséget a 2012. évi XXXVI. törvény hozta létre. Az imént tárgyaltak következtében a speciális büntetőjogi státusz valamennyi rendvédelmi jogviszonyra kiterjed a hagyományos értelemben katonai jogviszonyok mellett ezáltal kiszélesítve a katonai büntetőjog rendvédelmi kontroll mivoltát.¹⁹ Azonban ezt a módosítást 2013. évi LXXVIII. törvény 21. § (4) bekezdése hatályon kívül helyezte, s a 19. § (1) alapján módosította, melynek értelmében katona a Magyar Honvédség tényleges állományú, a rendőrség, az Országgyűlési Őrség, a büntetés-végrehajtási szervezet, a hivatásos katasztrófavédelmi szerv, valamint a polgári

---

¹⁸ 2012. évi CCXXIII. törvény (10) bekezdés

¹⁹ HAUTZINGER Zoltán, „A katonai büntetőjog mint a rendészeti kontroll sajátos eszköze”, *Magyar Rendészet* XIII. évfolyam, 2. sz. (2013): 31–37.

nemzetbiztonsági szolgálatok hivatásos állományú tagja. Ezen módosítás okára a Nemzeti Adó- és Vámhivatal hatályos katonafogalommal való viszonyának tárgyalásakor térek ki.

A 2013-as módosítás szerinti meghatározás változatlan maradt egészen 2022. november 1-ig, ugyanis ekkor lépett hatályba a 2022. évi VII. törvény 64.§ a) pontja szerinti módosítás, amely alapján a „Magyar Honvédség tényleges állományú tagjai” szövegrész helyébe a „honvéd” lépett, az Alaptörvény kilencedik módosítására és a 2021. évi CXL. törvény (a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, továbbiakban: új Hvt.) által használt eltérő fogalmakra való tekintettel. Az új Hvt. szerint honvédnak minősül a rendfokozatára tekintet nélkül a Magyar Honvédség tényleges katonai szolgálatot teljesítő tagja. Bár érdemes megjegyezni, hogy az új Hvt. honvéd fogalma teljesen megfelel a 2011. évi CXIII. törvény honvéd fogalmának, amelyet hatályon kívül helyezett, így a fogalmi összhang megteremtésének időzítése kérdéseket vet fel. E meghatározás azóta módosításra nem került, így napjainkban is ebben a formában hatályos.

III.2. A hivatalos személyek

A hivatali büntettek jellegzetessége, hogy a társadalmi és történelmi változások és egyes jogrendszerek közötti különbségek ellenére, a legtöbb nemzet büntetőjogában megtalálható. E stabilitás a bűncselekmény tárgyából ered, hisz minden államban társadalmi érdek fűződik a hivatali élet tisztaságának megtartásához és az államnak, mint erőszakszervnek a funkcióinak ellátását biztosító, közhatalommal felruházott, fokozott felelősséggel tartozó személyek szabályszerű eljárása. Bár a hivatali büntettek pozíciója a büntetőjogban ellenállt a történelmi és társadalmi változásoknak, azonban az államnak a funkciója, feladata változik a társadalmi viszonyok változásának következtében, s új feladatok teremődnek, míg egyes funkciók jelentősége csökken. Azonban, a társadalom a mindenkori legfontosabb állami funkciók, feladatok ellátásának biztosítása érdekében, s a rendeltetészerű működésüknek akadályozása ellen a legsúlyosabb módon, büntetőjogi szankciókkal lép fel.²⁰

A hivatali bűncselekmények esetében is kizárólag a tényállásban meghatározott személy tekinthető felelősségre vonhatónak, e büntettek speciális alanya a hivatalos személy. Ezen megkülönböztetés abból ered, hogy míg az államigazgatás rendje ellen irányuló bűncselekményeket bárki elkövetheti, addig a hivatali büntettek tárgyát csak azon személyi kör veszélyeztetheti vagy sértheti, akinek a hivatalos hatásköréből, feladatköréből adódóan lehetősége van az államapparátus megfelelő működését akadályozni, s ennek okán a hivatalos

---

²⁰ WIENER A. Imre, *A hivatali büntettek* (Budapest: Közgazdasági és Jogi Kiadó, 1972), 127–28.

személynek fokozottabb a büntetőjogi felelőssége, mint más állampolgároké.²¹ Így a hivatalos személy, speciális büntetőjogi alanyként egy külön büntetőjogi kategória, amely fogalmát szükséges pontosan meghatározni, mivel hatályos szabályozásunk is megállapít olyan sajátképi bűncselekményeket, amelyeknek tettese csak hivatalos személy lehet, továbbá azért mert több általános alanyú bűncselekmény esetében is súlyosbító körülmény az elkövető hivatalos személyi minősége.²² Viszont mielőtt a hatályos fogalom elemzésére kerülne sor, szükséges végig venni e fogalom fejlődésének fontosabb jogtörténeti állomásait.

A 1878. V. törvény 461.§ alapján meghatározott fogalom szemléletének megfelelően a közhivatalnok vagy jóléti tevékenységet folytat a köz érdekében vagy közhatalmi jogokat gyakorol.²³ A szemléletbeli változást az 1940. évi XVIII. törvénycikk hozta meg, ugyanis kiterjesztette a közhivatalnok fogalmát, s a módosítás értelmében a közüzemek minden dolgozóját, a közoktatási feladatok ellátására hivatott személyeket és a honvédség tényleges szolgálatot teljesítő minden tagját is közhivatalnoknak kell tekinteni.²⁴ Az 1940. évi XVIII. törvénycikkely 3.§-ához fűzött miniszteri indoklás szerint a büntetőtörvénykönyvben foglalt közhivatalnokokat meghatározó fogalom szűk és nem felel meg a kor követelményeinek. Így e törvény a büntetőjogi igényeket kielégítő saját meghatározást ad és nem teljesen alapoz a közjogi értelemben vett közhivatalnokokra.²⁵ A fogalom változása tekintetében jelentős szerepet játszott az Legfelsőbb Bíróság 1. számú irányelve²⁶ (1952.szeptember), amely a hivatalos személy fogalmát részben a végzett munka és részben a szerv figyelembevételével határozta meg. Az irányelv alapján az államhatalom, az államigazgatás szerve és a közforgalmú közlekedési vállalat a hivatalos személy fogalmának a szerv alapján meghatározott eleme, a fogalom másik ismérve a végzett munka szempontjából pedig a bizalmi munkakör, a vezetői tevékenység és az államigazgatási jellegű tevékenység, ugyanis ezen tevékenységeket szövetkezetnél, vállalatnál, tömegszervezetnél, egyéb állami intézménynél ellátó személyek szintén részét képezik a hivatalos személyek csoportjának. E meghatározás átfogta a szervezett

---

²¹ LUKÁCS László, „A hivatalos személy büntetőjogi fogalmáról »de lege ferenda«”, *Jogtudományi Közlöny* 10. évfolyam, 9. sz. (1955): 556–57.

²² 2012. évi C. törvény indokolása

²³ WIENER A., *A hivatali bűntettek*, 131.

²⁴ 1940. évi XVIII. törvénycikk indokolása

²⁵ ANGYAL Pál, *Hivatali és ügyvédi bűntettek és vétségek* (Budapest: Attila -Nyomda Részvénytársaság, 1943), 32.

²⁶ A Legfelsőbb Bíróság 1.sz. Büntető Irányelvének szövege: „A büntetőjogi szabályokban szereplő »közhivatalnok« megjelölésén, ezeknek a szabályoknak alkalmazása szempontjából, általában csak a hivatalos személyeket kell érteni. Hivatalos személy az államhatalom és államigazgatás szerveinek tagja, úgyszintén ezeknél a szerveknél vagy valamely közforgalmi vállalatnál alkalmazott vagy megbízás alapján eljáró személy. Hivatalos személy továbbá, aki egyéb állami intézménynél, állami vállalatnál, valamely szövetkezetnél, tömegszervezetnél alkalmazás, illetőleg megbízás alapján vezető vagy bizalmi munkakört tölt be, vagy államigazgatási jellegű tevékenységet fejt ki.”

társadalmi és állami tevékenységnek a fogalmát. A hivatalos személyek körét következőnek az 1961. évi V. törvény rendezte, a megváltozott társadalmi berendezkedésnek megfelelően. A törvény az irányelvhez hasonlóan a szerv és a feladat megjelölésével határozta meg a hivatalos személy kategóriájába tartozókat. Hármastagolást alkalmazott, amelyet formailag 1978. évi Btk. is megtartott. Az utóbbi törvény a hivatalos személy fogalmát a 137.§ 1. pontjában határozta meg, így közlönyállapotnak megfelelően hivatalos személynek minősült: a) a népképviselői szerv tagja, a bíró, az ügyész, a társadalmi bíróság tagja, a munkaügyi és szövetkezeti döntőbizottság tagja, b) a népképviselői vagy államigazgatási szervnél, bíróságnál vagy ügyészségnél szolgálatot teljesítő személy, akinek a tevékenysége a szerv rendeltetésszerű működéséhez tartozik, c) az államigazgatási feladatot ellátó más személy. E rendelkezés számos módosításon ment keresztül egy ponton elhagyva a hármastagolást, majd a 2012.évi C. törvényt (továbbiakban: Btk.) megelőző, utolsó időállapota szerint a hivatalos személy fogalmába sokkal szélesebb személyi kör tartozott, s a meghatározás szemlélete alapvetően a jelenleg hatályos szabályozáshoz hasonló.

A hatályos szabályozás a Btk. közlönyállapotához képest némi változtatással határozza meg a hivatalos személy fogalmát. Az indoklás alapján két kategóriába sorolhatóak a 459.§ 11. pontjában foglaltak. Tételen felsorolja azokat a személyeket, akik kinevezés révén töltik be közhivatali funkciójukat, s mindaddig hivatalos személynek minősülnek amíg e tisztséget betöltik. A másik csoportot azok alkotják, akik közhatalmi feladatot látnak el kiemelt állami szerveknél, közttestületeknél vagy önkormányzati igazgatási intézményeknél.²⁷ Utóbbi csoportba tartoznak a központi államigazgatási szerveknél szolgálatot teljesítő személyek azon része, akinek a tevékenysége a szerv rendeltetésszerű működéséhez tartozik. Ezen központi államigazgatási szervekről a 2010. évi XLIII. törvény rendelkezik, amely 1.§ (2) bekezdés a) - d) pontig határozza meg a központi államigazgatási szerveket, amelynek megfelelően a rendvédelmi szerv is központi államigazgatási szervnek minősül. Ugyanezen § (5) bekezdése sorolja fel a rendvédelmi szerveket, amelyből következik, hogy a rendőrségnél, a büntetés-végrehajtási szervezetnél, a hivatásos katasztrófavédelmi szervnél és a polgári nemzetbiztonsági szolgálatoknál szolgáló, az említett kritériumnak megfelelő személyek, hivatalos személynek is minősülnek a katonai minőségük mellett, így alapjául szolgálva egyes későbbiekben részletezett ellentmondásoknak.

---

²⁷ 2012. évi C. törvény indoklása

III.3. A közfeladatot ellátó személyek

A közfeladatot ellátó személyek bár nem hivatalos személyek, mégis a társadalmi megítélés szerint fontos feladatot látnak el, így az, hogy a hivatalos személyekkel egyező elbírálás alá essenek indokolt. Ez azon bűncselekményekkel kapcsolatban releváns, amelyek esetén a közfeladatot ellátó személyek speciális alanynak minősülnek, vagy amennyiben velük szemben fenyegetéssel vagy erőszakkal valósítottak meg bűncselekményt a közfeladataik ellátása során. A közfeladatot ellátó személyek tárgyalására, leginkább elhatárolási szempontból van szükség, így a dolgozat terjedelmére való tekintettel a hosszas jogtörténeti áttekintéstől eltekintek. A Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyve a közfeladatot ellátó személy fogalmát nem ismerte, külön nem határozta meg.

Az 1978. évi Btk. a 230.§ által rendelkezett közfeladatot ellátó személyekről, amely szerint, ha valaki a 229.§-ban meghatározott hivatalos személy ellenierőszak eseteinek valamelyikét a 230.§-ban felsorolt személyek ellen követi el, közfeladatot ellátó személy elleni erőszakot követ el. E felsorolás magába foglalta a biztonsági feladatot ellátó katonát. Az 1998. évi LXXXVII. törvény 34.§-a a közfeladatot ellátó személyek körét meghatározó felsorolást áthelyezte a törvény általános részének végén elhelyezkedő értelmező rendelkezések közé (137.§), de ekkor olyan módosítás, amely a katonákat érintené nem történt. A 2004. évi CXXXI. törvény 6.§ (1) bekezdése módosította a 137.§ 2. pontjának b) alpontjában meghatározott „biztonsági feladatokat teljesítő katona” fordulatot „a Magyar Honvédség szolgálati feladatot teljesítő katonája” meghatározásra. A módosító törvény indoklása szerint, a módosításra azért volt szükség, mert a biztonsági feladat fogalma nincs meghatározva az 1978. évi Btk.-ban, így bizonytalan a jelentése. Azzal, hogy a módosítás értelmében a továbbiakban a szolgálati feladat ellátása szerepel feltételként, a fogalom igazítva lett az átlag embertől elvárható értelmezéshez. Ugyanis a törvény indoklása szerint az átlag embertől nem várható el annak felismerése, hogy az adott személy biztonsági feladatot lát-e el vagy sem, de annak felismerése, hogy a Magyar Honvédség katonája szolgáltot szolgálati feladatot lát azonban elvárható. Ezentúl, (bár gyakorlati problémát nem okozott) aggályos volt az is, hogy katonának a 122.§ (1) bekezdésében felsoroltak minősültek, így nem csak az minősült közfeladatot ellátó személynek, akit a jogalkotó a feltehető akaratának megfelelően annak akart minősíteni. Ezt orvosolta a Magyar Honvédség beemelése a fogalomba, ugyanis ezáltal tisztán elválik, hogy az 122.§-ban felsorolt többi katonának minősülő személy, nem tekinthető közfeladatot ellátó személynek. A 122.§ e pontja ezt követően a törvény hatályon kívül helyezéséig nem módosult. A Btk. a 459.§ 12. pontjának a) alpontja teljesen átemelte az előző törvény szerinti megfogalmazást a

közfeladatot ellátó személynek minősülő katonák tekintetében. Ezt a katona fogalom módosításával egy időben ugyanazon indokból a 2022. évi VII. törvény 64.§ i) pontja módosította 2022. november 1-jei hatállyal „szolgálati feladatot teljesítő honvéd” -ra, mely jelenleg is hatályos.

Ahogy a Btk. indoklása is kiemeli, a katona – pontosabban a jelenleg hatályos szabályozásnak megfelelően a honvéd – közhatalmi feladatot nem lát el, mivel nem rendelkezik intézkedési jogkörrel az állampolgárokkal szemben, ellentétben a büntetés-végrehajtási szervezet és a rendőrség hivatásos állományú tagjával. Azonban a szolgálati feladatot ellátó honvéd közfeladatot lát el, így az ország biztonságára és védelmére való tekintettel különös jelentőséggel bír annak biztosítása, hogy e feladatának megfelelő ellátásában jogellenesen ne akadályozzák, s ennek érdekében a törvény kiemelt büntetőjogi védelmet biztosít számukra. Mivel a dolgozatom témája a fokozott büntetőjogi felelősség szempontjából közelíti meg a katonákra vonatkozó szabályozást, és a szolgálati feladatot ellátó katonák közfeladatot ellátó személlyé minősítése leginkább a büntetőjogi védelem szempontjából releváns, így a hivatalos személyektől való elhatároláson túl, nem bocsátkoznék a közfeladat ellátásával kapcsolatos büntetőjogi minősítés részletesebb vizsgálatába.

IV. Formai és gyakorlati észrevételek

IV.1. A katona fogalom formai megközelítésből

A Btk. megalkotásakor jogalkotói cél volt, hogy a törvénykönyv általhasznált fogalmak egységesen az értelmező rendelkezésekben kerüljenek meghatározásra. Ezen rendelkezések egy része csak a Különös Részben előforduló fogalmakat határozza meg, de más részük olyan fogalmakat is e §-ban rendeznek, amelyek mind az Általános, mind a Különös Részben is megjelennek. A közös ezen fogalmakban, hogy akár egy egész fejezet, de legalább több § esetében alkalmazandóak. A katona fogalom az Általános Rész és az egész XLV. fejezet tekintetében alkalmazandó, mégsem kapott helyet az értelmező rendelkezések pontjai között, hanem azt a törvény a 127.§-ban határozza meg, az Általános Rész utolsó fejezetében, formailag a fiatalkorúakhoz hasonlóan. Azonban fogalmi meghatározások elhelyezése tekintetében a Btk. nem következetes. Példának okáért az egy halmazt alkotó büntethetőséget kizáró vagy korlátozó okok²⁸ közül a pontoknak nagyrészt az értelmezése a róluk részletesen rendelkező §-okban az egyes bekezdésekbe integráltan helyezkedik el, de a kényszer és fenyegetés esetében, a fenyegetés pontosabb meghatározása az értelmező rendelkezésekben

---

²⁸ Btk. 15.§

kapott helyett. Ehhez hasonlóan, a véleményem szerint a szoros összefüggés, illetve egyes esetekben az átfedések – melyre a későbbiekben kitérek – alapján azonos halmazba sorolhatóak a következő speciális alanyi köröket jelölő három fogalom, azaz a közfeladatot ellátó személy, a hivatalos személy és a katona. Ezek közül a hivatalos személy és a közfeladatot ellátó személy az értelmező rendelkezésekben kerül kifejtésre, míg a katona fogalom az általános részben. E rendezés magyarázható azzal, hogy a hivatalos, illetve a közfeladatot ellátó személy aktív és passzív alanyi pozícióban egyaránt megjelenik minősítő elemként bizonyos bűncselekményeknél, a fenyegetéshez hasonlóan, s ezért a jogalkotó e fogalmakat az átfogó jellegük miatt kívánja az értelmező rendelkezések között rendezni. Azonban véleményem szerint az átlagos ember, mint címzett, aki értelmezni kívánja a büntető rendelkezéseket, az alapvetően egyértelműsítő és pontosító célzattal létrehozott értelmező rendelkezések cím pontjai között kívánja majd valamennyi fogalom meghatározását megtalálni, azonban ezt hiánytalanul nem tudja megtenni.

IV.2. Javaslat

Véleményem szerint érdemes lenne a Btk. jelentős fogalmait, többek közt a katona fogalmat az értelmező rendelkezésekben összefoglalva meghatározni. Azonban szem előtt tartva azt, hogy a törvénykönyv Általános Rész utolsó fejezete terjedelmesen határozza meg a katonai büntetőjog alapvetéseit, s ezek megfelelő értelmezéséhez szükséges a katonáknak minősülő személyek ismerete, nem szerencsés, ha a katona fogalom csak a törvény Záró Rész keretei között megismerhető. Az említett szempontokat együttesen figyelembe véve, úgy vélem ezen ütköző érdekek közötti ellentétet oly módon lehetne feloldani, ha a törvényben az értelmező rendelkezésektől eltérő jogszabályhelyen szabályozott fogalmakat, ezzel együtt a katona fogalmat (illetve a következő fejezetben javasolt felosztás esetén, a javasolt három fogalmat) egyaránt az értelmező rendelkezésekben határozná meg a törvény, ám az értelmező rendelkezések a Záró Rész helyett az Általános Rész-t megelőzően helyezkedne el, ezzel előrevetítve, hogy e törvény értelmezésében az egyes fogalmakat, miként kell értenie a jogszabály címzettjének.

IV.3. Köznapi jelentéstől való eltérés

A katona fogalom kapcsán érdemes vizsgálni a büntetőjogi értelemben vett katona fogalom eltérését a „katona” szó köznapi jelentésétől. A közfelfogás katonának csak a

hadseregben szolgálókat tekinti²⁹, míg a büntetőjogi értelemben vett katonák köre jelentősen szélesebb. A 2010. évi jogalkotásról szóló törvény 2.§ (1) bekezdése alapvető jogalkotási követelményként határozza meg azt, hogy a jogszabálynak a címzettek számára egyértelműen értelmezhető szabályozási tartalommal kell rendelkeznie. A katona fogalom megtévesztő azáltal, olyan szervek személyi állományába tartozó személyeket von be a katona minősítés alá, akire az hétköznapi ember alapvetően nem gondolna. A katonai életviszonyokra való tekintettel a büntetőjogi megkülönböztetés alapvetően indokolt, azonban a katona szó gyűjtőfogalomként való használata véleményem szerint nem szerencsés, ugyanis a jogértelmezés, a tudományos értekezések és a mindennapok esetében is félreértéshez vezethet. Ezen probléma megoldására – a javaslatok szoros logikai összefüggésére tekintettel – a látszólagos halmazati ellentmondások feloldására irányuló javaslatommal együttesen teszek kísérletet a következő fejezetben.

V. Kettős minősítésből eredő ellentmondások

V.1. Látszólagos halmazat problémaköre

Mint látjuk a fent bemutatott személyi körök bizonyos pontokon fedik egymást. Ezen átfedések közül leginkább a rendőrökkel kapcsolatos gyakorlatot vizsgálom, mivel a rendőri állomány az egyik legnépesebb a katona fogalom alá tartozók közül, illetve a gyakorlatban is jelentős a rendőrökkel kapcsolatos ügyek száma. A látszólagos halmazat azon esetekben merül fel, amikor az elkövető egy vagy több cselekménye, két vagy több tényállásnak is megfeleltethető, azonban jogértelmezés útján láthatóvá válik, hogy a *kétszeres értékelés tilalmára való tekintettel* az egyi bűncselekmény megállapítása kizárja a további bűncselekménynek a felhívhatóságát. A hazai jogirodalomban (leginkább) elfogadott felosztás szerint, megkülönböztethetünk *alaki*³⁰ és *anyagi*³¹ halmazatot, én is e felosztást alkalmazom a továbbiakban. A látszólagos halmazattal kapcsolatban előzetesen három elv³² áttekintése szükséges melyek, ismerete elengedhetetlen a továbbiakban vázolni kívánt ellentmondások megfelelő ismertetésének érdekében.

---

²⁹ BÁRCZI Géza és ORSZÁGH László (főszerk.): *A magyar nyelv értelmező szótára*, Első kiadás, köt. I-VII. (Budapest: Akadémiai Kiadó, 1959), <https://mek.oszk.hu/adatbazis/magyar-nyelv-ertelmezo-szotara/kereses.php?kereses=katona>.

³⁰ Alaki halmazat esetében az elkövetőnek egy cselekménye feleltethető meg több bűncselekmény tényállásának.

³¹ Anyagi halmazat esetében az elkövetőnek több cselekménye feleltethető meg több bűncselekmény tényállásának.

³² A konszumpció vizsgálatától a dolgozat terjedelmére való tekintettel eltekintek.

Az első és a tárgyaltak szempontjából a legjelentősebb elv a *ne bis in idem*, azaz a *kétszeres értékelés tilalma*. E tilalom azt jelenti, hogy nem kaphat önálló többletértékelést azon tevékenység, amely a törvényi tényállás megvalósításához szükséges, azaz ugyanazt a körülményt nem lehet ismételtén az elkövető terhére értékelni, az elkövető büntetőjogi felelősségének bővítése céljából. Ezen –egyébként a teljes büntetőjogot átfogó – elv a korábbi 154. BK-ban jelent meg.³³ Legtömörebben akként fogalmazható meg e tilalom lényege, hogy egy körülmény sem eshet kétszeres értékelés alá, de semmi sem maradhat értékelés nélkül. A második elv, amely szorosan összefügg az előbb ismertetett tilalommal, a *lex specialis derogat lege generale*, azaz a specialitás elve. Ezen elv szerint, ha olyan eset áll fenn, ahol az elkövetési magatartás több, azonos védett jogtárgyú tényállásba is beleilleszkedik, a speciális³⁴ törvényi tényállás élvez elsőbbséget az általános törvényi tényállással szemben. Tehát ennek megfelelően a cselekményt kizárólag a speciális törvényi tényállásnak megfelelően kell minősíteni, s az elkövetőt csak a speciális bűncselekmény elkövetéséért lehet felelősségre vonni. Az általános és a speciális bűncselekmények elhatárolása szempontjából jellemzően, az egyes tényállásokban foglalt ismérvek, valamint a tényállási elemek száma az irányadó, amelyekből értelemszerűen a speciális deliktumok tényállásai foglalnak többet magukba. A harmadik elv pedig a szubszidiaritás elve, amely a törvényi tényállás szövegéből is kiolvasható, jellemzően a „ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg” fordulatból adódóan. Ennek megfelelően, amennyiben az elkövetési magatartás beleillik a szubszidiaritási klauzulával ellátott törvényi tényállásba, s emellett egy súlyosabban büntetendő bűncselekmény törvényi tényállásába is, ez esetben az utóbbi miatt lehet csak felelősségre vonni az elkövetőt. Fontos azonban, hogy a szubszidiaritás elve az alaki halmazat megállapítását csak súlyosabb büntetési tétellel fenyegetett bűncselekmények esetében zárja ki. Ugyanis az azonos vagy enyhébb büntetéssel fenyegetett bűncselekmények esetén az alaki halmazat valóságos. Ezt a 34. BKv. garázdasággal kapcsolatban felmerülő halmazati kérdések tekintetében tett megállapításai igazolják.³⁵

A korábbiakban bemutatott katona, hivatalos személy és közfeladatot ellátó személy fogalmából láthattuk, hogy ezek fogalmilag nem teljesen különülnek el egymástól, ugyanis a katonafogalomba tartozó rendőrök egyúttal hivatalos személyeknek is minősülnek, a honvédek pedig a katonai minőség mellett egyben közfeladatot ellátó személyeknek is tekintendők. Ezen

---

³³ Az 56. BKv.

³⁴ Speciális törvényi tényállást abból a célból alkot a jogalkotó, mert egyes cselekményeket a generális deliktumnál enyhébben vagy súlyosabban kíván szankcionálni. Lásd: BELOVICS Ervin, *Büntetőjog I. Általános rész* (Budapest: HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2017), 406.

³⁵ BELOVICS, 406–9.

fogalmi metszetekből kifolyólag a gyakorlatban is gyakran előfordul, hogy egyes elkövetők cselekménye látszólagos halmazati kérdést vet fel, és az ítélkezés szempontjából a *kétszeres értékelés tilalmának* határmezsgyéjén álló helyzetet teremt.

Korda György már 1967-ben egy cikkében³⁶ rámutatott arra a problémára, amely a rendőrök büntetőjogilag katonának való minősítése kapcsán merült fel a joggyakorlatban, s okozott bizonytalanságot a gyakorlatban a hivatali bűncselekmények és a *szolgálati hatalommal visszaélés*³⁷ ütközésekor. Ugyanis akkoriban a katonai bíróságok a rendőrök által elkövetett hivatali bűncselekményeket legtöbb esetben a Ktbtk. 85.§ szerinti szolgálati hatalommal való visszaélésnek minősítették, figyelmen kívül hagyva azok közvetlen jogi tárgyát. Ennek oka leginkább arra vezethető vissza, hogy az elkövetési magatartások kapcsán átfedés volt észlelhető, s az említett katonai bűncselekmény célzata is megfeleltethető volt a hivatali visszaélés célzatával. Hasonlóan okoztak gyakorlati problémákat a szolgálati visszaélés és a katonai bűncselekmények viszonylatában vizsgálandó esetek is.³⁸

Napjainkban hasonlóan vitatható esetekbe ütközik a gyakorlat – az akkori szolgálati hatalommal való visszaélésnek megfeleltethető – *szolgálati visszaélés* kapcsán is. Bár kiemelendő, hogy a jogalkotó e bűncselekmény tényállását ún. szubszidiaritási klauzulával³⁹ látta el (már az 1961. évi büntető törvénykönyv esetében, amelyet az azt követő törvénykönyvek is átvettek). E klauzulának megfelelően a 3 évi szabadságvesztésnél súlyosabban büntetendő bűncselekményektől minden további nélkül elhatárolható a *szolgálati visszaélés*. Azonban azt példának okáért az *előjáró vagy szolgálati közeg elleni erőszak* egyik súlyosabban minősülő esete (Btk. 445.§ (2) bekezdés) a szubszidiaritás miatt háttérbe szoríthatja.

Összetettebb halmazati problémát vetnek fel azonban a szolgálati visszaélés szempontjából a szintén legfeljebb 3 évi szabadságvesztéssel vagy ennél enyhébb büntetési tétellel fenyegetett bűncselekmények, amilyen a *hivatali visszaélés*⁴⁰ is. Hiszen amennyiben a szubszidiaritás kapcsán már a korábban említett 34. BKv. azon elve, amely értelmében a szubszidiaritási klauzulával ellátott bűncselekmény valóságos alaki halmazatban áll az ugyanazon vagy enyhébb büntetési tétellel fenyegetett bűncselekményekkel, erre az esetre is alkalmazandó, akkor az azonos büntetési tételeikre való tekintettel a szolgálati visszaélést és a

---

³⁶ KORDA György, „Egység és halmazat a hivatali büntettek körében”, *Magyar Jog és Külföldi Jogi Szemle* 14. évfolyam, 12. sz. (1967).

³⁷ 1948. évi LXII. törvény (Ktbtk.) 85.§

³⁸ KORDA, „Egység és halmazat a hivatali büntettek körében”, 722–23.

³⁹ Btk. 441.§ (1) bekezdésében foglalt „ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg” fordulat.

⁴⁰ Btk. 305.§

hivatali visszaélést egymással halmazatban kellene megállapítani. A kétszeres értékelés tilalmára való tekintettel a bírói gyakorlat természetesen tartózkodik a valóságos alaki halmazat megállapításától a *szolgálati visszaélést* és a *hivatali visszaélést* egyaránt megvalósító cselekmény esetében. Ebből kifolyólag a Legfelsőbb Bíróság 2010-ben kimondta, hogy a szolgálati visszaélés az azonos büntetési tétellel fenyegetett bűncselekménnyel való találkozásakor háttérbe lép a specialitás elve alapján.⁴¹ Ezen álláspont alapvetően helyeselhető, miszerint amennyiben a többségi értékelés nem zárható ki a szubszidiaritás elvének alkalmazásával, akkor ez a specialitás elve alapján orvosolható, ugyanis elviekben nincs akadálya annak, hogy egy másik elvet alkalmazzunk arra az esetre, ha az egyik elv alkalmazása nem vezet sikerre.⁴² Azonban az említett döntéssel kapcsolatban érdemes arra felhívni a figyelmet, hogy a döntés alapjául szolgáló esetben a speciális bűncselekménynek tekintendő tényállás elemei nem teljesen fedik az általános tényállást, ebből kifolyólag a „klasszikus” specialitás nem mondható ki ezen esetben, csak egyfajta *tág értelemben vett specialitás* illeszthető rá. A legmegalapozottabb megoldás ezen ellentmondás feloldására az lehetne, ha a szubszidiárius bűncselekmény büntetési tételével egyezően vagy annál enyhébben büntetendő bűncselekmények nem léphetének valódi alaki halmazatba, hanem a szubszidiárius bűncselekmény kéne megállapítani, ezáltal a háttérbe léptetve az azonosan vagy enyhébben büntetendő bűncselekményt. Ennek érdekében, azonban az ilyen esetekben a 34. BKv.-ban foglaltak alkalmazását el kéne vetni. Ez az említett példa esetében azt jelentené, hogy a *hivatali visszaélést* nem lehetne a *szolgálati visszaéléssel* halmazatban megállapítani, hanem az elkövető terhére csak az utóbbit ehetne megállapítani. Ezzel feloldható lenne a rendőrök hivatalos személyi és katonai minőség együttes fennállásából származó ellentmondás. Az említetteket azért is lenne érdemes fontolóra venni, mivel a *hivatali visszaélés* képre megalkotásra került a *közfeladati helyzettel való visszaélés* tényállása, amely a rendőrök helyzetéhez hasonló visszasságot képez. Hiszen e bűncselekmény speciális tette a közfeladatot ellátó személyek köre, amely a Btk. 459.§ 12. pont a) alpontja alapján a szolgálati feladatot teljesítő honvédot is magába foglalja, így egy szolgálati feladatot teljesítő honvéd cselekménye esetén lehetőség van a szolgálati visszaélés és a közfeladati helyzettel visszaélés halmazati kérdésének fennálltára.⁴³

---

⁴¹ BH2010.179.

⁴² GELLÉR Balázs, „Gondolatok a kettős értékelés tilalmáról és a látszólagos alaki halmazat feloldására szolgáló elvekről”, in *Tanulmányok Tóth Mihály professzor 60. születésnapja tiszteletére* (Pécs: Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara, 2011), 226.

⁴³ Ambrus István, „Egység-halmazati gyakorlat a katonai bűnügyekben”, *Katonai Jogi és Hadijogi Szemle*, 2014/2. sz. (2014). 225–27.

Mint láthatjuk a halmazati problémák elméleti vetületén túl a gyakorlatban is okoznak nehézségeket a rendőrök által elkövetett cselekmények, abból adódóan, hogy büntetőjogi értelemben a rendőrök katonának és hivatalos személynek is minősülnek. Ezeket a nehézségeket és vitatható helyzeteket a joggyakorlat megkísérelte orvosolni, s meghúzni az irányadó határokat ezen esetek megítéléshez, azonban az ily módon meghatározott keretek alapvetően rugalmasak. Bár természetesen a rugalmasság igénye egy szempontból teljes mértékben indokolt, tekintettel a büntetőügyek összetettségére azonban úgy vélem az ellentétek minél egyértelműbb feloldására, és az ilyesfajta kollíziók rendezésére mindig törekednie kell a jogalkotónak. A vázolt helyzetek és ellentmondások feloldására, a rendőrök kettős büntetőjogi minőségének megszüntetésének megfontolása szolgálhatna megoldásként, ugyanis a legtöbb bizonytalanságot e kettős minősítésre lehet visszavezetni.

Viszont a rendőrségi függelmi viszonyok tekintetében is fennáll a társadalmi érdek a szolgálati rend és fegyelem biztosítására és védelmére. Továbbá röviden meg kell említeni – a katonai anyagi büntetőjognak a katonai büntetőeljárásra való kihatására tekintettel – hogy a rendőrök cselekményeinek katonai büntetőeljárásban való értékelése azonban célszerű. Ugyanis a hétköznapi értelemben vett katonához hasonlóan jelen van egy olyan társadalmi érdek a rendőrökkel kapcsolatban, melynek lényege, hogy az ellenük esetlegesen folyó eljárás gyorsabb lefolyású legyen. Ez abból az okból célszerű, hogy amennyiben a vádlott ártatlansága kerül megállapításra az ítéletben, vagy a vádlott cselekményét olyan enyhébb büntetéssel szankcionálják, hogy az jelentősebb kihatással nincsen a szolgálati tevékenységére, akkor az érintett rendőr mihamarabb rendelkezésére tudjon állni az előjárójának és a szolgálatát mihamarabb el tudja látni a rendvédelem megfelelő működése érdekében. Így egy olyan módosításra való törekvés lenne üdvözlendő a rendőröket illetően, amely egyúttal feloldja a kettős minősítésből eredő problémákat, továbbá biztosítaná a rendőrök esetében is a szolgálati rend és fegyelem védelmét, és az ügyek gyorsabb elbírálását.

V.2. Javaslat

Az előbbieken vázolt célok megvalósításához véleményem szerint a katona fogalom alá tartozó állományok 3 kategóriára való sorolása szolgálhatna első lépésként. Az első kategóriát, a *katona* fogalmat, tulajdonképpen egyedül a honvédek alkotnák, ezáltal feloldva azt a korábban vázolt ellentmondást, amely a katona köznapit értelmezése és a büntetőjogi értelmezése között állt fenn. A második kategóriát a *rendőrök* alkotnák, a harmadik kategóriába pedig az *egyéb hivatásos állományú személyek* gyűjtőnév alatt az Országgyűlési Őrség, a

büntetés-végrehajtási szervezet, a hivatásos katasztrófavédelmi szerv, valamint a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok hivatásos állományú tagjai tartoznának.

Az utóbbi kategóriába továbbá érdemes lenne beemelni a Nemzeti Adó- és Vámhivatal hivatásos állományát is az alábbi okokból. Sajátos szabályok vonatkoznak az egyes szervek hivatásos szolgálati jogviszonyban álló, ezáltal hivatásos állomány tagjának minősülő személyekre. A Magyar Honvédség esetében e sajátos szabály a 137/2024. (VI. 28.) Kormányrendelet a honvédek jogállásáról, a rendvédelmi szervek esetén pedig a 2015. évi XLII. törvény a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról (továbbiakban: Hszt.). A Hszt. 1.§ alapján a törvény hatálya a rendőrség, a hivatásos katasztrófavédelmi szerv, a büntetés-végrehajtási szervezet, az Országgyűlés Őrség és a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok hivatásos állománya tagjainak hivatásos szolgálati jogviszonyára (továbbiakban szolgálati viszony) terjed ki. Ugyanezen rendelkezés i) pontja szerint a Nemzeti Adó- és Vámhivatal is a Hszt. hatálya alá tartozott, azonban ezt a 2020. évi CLII. törvény 53.§ (10) bekezdésének b) pontja hatályon kívül helyezte a Nemzeti Adó- és Vámhivatal személyi állományának jogállásáról szóló 2020. évi CXXX. törvény hatálybalépésére és a jogrendszerbe történő beillesztésére tekintettel. Ezzel a jogalkotó rendezte azt a felmerülő kérdést, miszerint mi alapján sorolható az ugyanazon szolgálati törvény hatálya alá tartozó szervek közül az egyik szerv állománya a fokozott büntetőjogi felelősséggel tartozó katonák közé, míg a másik szerv állománya nem, s ez miként értékelhető a diszkrimináció tilalmának tükrében.⁴⁴ Azzal, hogy a Nemzeti Adó- és Vámhivatal kikerült a Hszt. hatálya alól, kijelenthetjük, hogy a honvédek mellett az összes Hszt. hatálya alá tartozó szerv állománya katonának minősül hatályos szabályozás szerint. Mint említésre került, a Btk. hatálybalépését megelőzően – bár rendkívül rövid ideig – kilátásba helyeződött egy olyan katonafogalom, amely szerint a Nemzeti Adó- és Vámhivatal állománya is katonának minősül. Ezt a később elvetett koncepciót azért vélem helyesnek, mert a jelenleg hatályos szabályozás szerint érintett szervek állományai között állomány hierarchikus felépítése, az ebből fakadó függelmi viszonyok⁴⁵, s a szolgálati feladatok megfelelő ellátásához szükséges szolgálati rend és fegyelem, mint védendő érték az a kapocs, amely alapján a közös halmazba sorolásuk történhet. E felsorolt jellemzők a Nemzeti Adó- és Vámhivatal esetében is fennállnak, ezzel megalapozva azt a logikai összeköttetést, amely

---

⁴⁴ E kérdéssel SZILVÁSY György Péter az 1996. évi XLIII. törvény, az 1978. évi IV. törvény és a 2012. évi C. törvény fényében bővebben foglalkozott. Lásd: SZILVÁSY György Péter, „Kérdőjelek a katona büntetőjogi fogalma körül”, *Magyar Rendészet* XIII. évfolyam, 2. sz. (2013): 103–7.

⁴⁵ A függelmi viszony egy sajátos alá-fölrendeltségi viszony, amelynek megfelelően az alárendelt katonának kötelessége a szolgálati kötelességeit szabályozó utasításoknak és az azok végrehajtására irányuló parancsoknak. Vö. CZANK, *Katonai alapismeretek*, 342.

alapján e szerv állományának katonának minősítése indokolható lenne hatályos szabályozás szerint. Továbbá ki kell emelni azt a tényezőt is, hogy a Nemzeti Adó- és Vámhivatal egyben nyomozóhatóság is a rendőrség nyomozó szerveihez hasonlóan, amely szintén indokolná az egységesség jegyében az állományának katonai minőségét. E gondolat az előbb vázolt három kategóriát megalkotó javaslat tekintetében, pedig akképpen jelenhetne meg, hogy a Nemzeti Adó- és Vámhivatal hivatásos állományát az *egyéb hivatásos állományú személyek* kategóriába kerülne besorolásra.

Így a három kategória szerint büntetőjogilag megkülönböztethetnénk a katonákat, a rendőröket és az egyéb hivatásos állományú személyeket. Mindhárom kategória tekintetében a szűk értelemben vett katonai büntetőjog⁴⁶ hatálya alá való tartozás a szolgálati rend és fegyelem védelme érdekében indokolt. Azonban e hármas megkülönböztetés esetén a „katonai bűncselekmények” megnevezés sem állja meg a helyét, helyette érdemes lehet a „szolgálati rend és fegyelem elleni bűncselekmények” megnevezést használni a Btk. XLV. fejezet tekintetében. Ugyanez a probléma merül fel a „katonai büntetőeljárás megnevezéssel”, amit felválthatná a „szolgálati érdekből megkülönböztetett eljárás” vagy hasonlóan átfogó jellegű megnevezés a hármas felosztás alkalmazása esetén. A formai jellegű szempontokon túl a hármas felosztás tartalmi szempontból is rejt magában előnyöket. Bár az ismertetett halmazati problémák a hivatalos személyekkel kapcsolatban a *szolgálati visszaélés* (Btk. 441.§) és a *hivatali visszaélés* (Btk. 305.§) között merülnek fel, a rendőrök esetében nem elkerülhető a szolgálati visszaélés büntetése a szolgálati rend és fegyelem érdekében. Azonban a *hivatali visszaélés* és a *közfeladati helyzettel való visszaélés* mintájára a rendőrök és az egyéb hivatásos állományú személyek esetében fennálló *szolgálati visszaélés* külön, egységes tényállásban kerülhetne szabályozásra. E két kategóriának az együttes tényállásba foglalása azért lenne indokolt. Ezáltal a szolgálati visszaélés kapcsán felmerülő halmazati problémák a rendőrökön kívül az említett szervek hivatásos állományát is érinthetik. Bár a hivatali visszaélés és a szolgálati visszaélés védett jogi tárgyuk tekintetében eltérőek,⁴⁷ azonban a két külön tényállásban való szabályozás az egyfajta fogalmi tisztaságot, átláthatóbb rendszert biztosíthatna, mint az eddigiekben érintett szervek hivatásos állományainak egy fogalom alá tömörítése.

Alternatívaként szolgálhatna egy olyan tényállás létrehozása, amely magába foglalja a szolgálati visszaélés és a hivatali visszaélés elkövetési magatartásait. Példának okáért:

Hivatalos személy által elkövetett visszaélés

(1) Az a hivatalos személy, aki azért, hogy jogtalan hátrányt okozzon vagy jogtalan előnyt szerezzen

a) hivatali kötelességét megszegi,

b) hivatali hatáskörét túllépi,

---

⁴⁶ A Btk. XLV. fejezete alá tartozó rendelkezésekre értendő.

⁴⁷ Hivatali visszaélés a hivatalos eljárás törvényes rendjéhez fűződő társadalmi érdeket védik, a szolgálati visszaélés a szolgálati rendet és fegyelmet.

c) hivatali helyzetével egyébként visszaél

büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés büntett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés, ha az elkövető rendőri vagy egyéb hivatásos állományú személyi minőségében a cselekményével az (1) bekezdésben foglaltak mellett jogtalan hátrányt okozása vagy jogtalan előnyt szerzése céljából a szolgálati hatalmával vagy helyzetével is visszaél.

(3) A büntetés büntett miatt kettő évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha a bűncselekményből jelentős hátrány származik.

Azonban a halmazati probléma esetére megoldásként szolgálhatna a szolgálati tevékenység és a hivatali tevékenység pontosabb elhatárolása. A szolgálati visszaélés esetén a szubszidiaritási klauzula mellé bevezetett, új fordulat bevezetésével is orvosolhatóvá válna a hivatali visszaélés esetén felmerülő 34. BKv. alkalmazásával összefüggő probléma. Ennek megfelelően a szolgálati visszaélés rendelkezései mellé beiktatásra kerülne egy olyan fordulat, amely biztosítaná, hogy amennyiben a rendőr vagy egyéb hivatásos állományú személy cselekménye a szolgálati visszaélés mellett, a hivatali visszaélést egyaránt megvalósít, az elkövető terhére kizárólag az utóbbit lehessen megállapítani. Ezáltal a hivatali és szolgálati visszaélés együttes megállapítása nem merülhetne fel.

VI. Eltérő gyakorlati megítélés

A hivatalos személyek, a közfeladatot ellátó személyek és a katonák nemcsak aktív speciális alanyként jelennek meg a Btk.-ban, hanem passzív alanyként is, amely az egyes minősítéseken túl, a gyakorlatban való értékelésük is mutat némi ellentmondást.

A bírói gyakorlat a *hivatalos személy ellen elkövetett erőszakot*⁴⁸, ha annak elkövetése több hivatalos személy egységes eljárása keretein valósul meg, egy rendbeli bűncselekményként értékeli bűnhalmazat helyett, a sértettek számától függetlenül. Így a bűnhalmazat megállapítását a konkrét hatósági eljárás egysége kizárja.⁴⁹ Azonos a gyakorlat a *közfeladatot ellátó személy elleni erőszak*⁵⁰ esetében is, amely esetében a *szolgálati feladatot teljesítő honvéd*⁵¹ is passzív alannak minősül. E gyakorlat megkérdőjelezhető abban a tekintetben, hogy az *előljáró vagy szolgálati közeg elleni erőszak*⁵² esetében a 49. BKv. alapján „több előljáró vagy szolgálati közeg sérelmére elkövetett erőszak, illetve szolgálati tekintély megsértése a sértettek számának megfelelően halmazatot valósít meg.” A Legfelsőbb Bíróság a kollégiumi vélemény indoklásában azzal támasztotta alá ezt az állaspontját, hogy e cselekmény

---

⁴⁸ Btk. 310.§

⁴⁹ 8. BKv.

⁵⁰ Btk. 311.§

⁵¹ Vö. Btk. 459.§ (1) bekezdés 12. pont a) alpont

⁵² Btk. 445.§

társadalomra való veszélyessége nagyobb abból eredően, hogy az élet, a testi épség és az egészség, továbbá az emberi méltóság sérelme által ez a magatartás az érintett szervek szolgálati fegyelmét és rendjét, illetve függelmi viszonyait is támadja. Azonban a *közvetlen elkövetési tárgynak* az előjáró, a szolgálatban feljebbvaló őr, vagy más szolgálati közeg személye, s az említettek emberi méltósága tekinthető. Ebből fakadóan cselekmény sértettjének kell tekinteni az érintett személyt, s ez bocsátja elő azt, hogy az ilyen cselekményt annyi rendbelinek kell tekinteni, ahány sértett személy ellen irányult, a személy elleni bűncselekményekhez hasonlóan. A BKv. nem ejt szót a hivatalos személyek esetében fennálló teljesen eltérő szemléletről és gyakorlatról továbbá annak alapjáról. Ezen indoklási mulasztás azért sajnálatos, mert ezen érvelésben felmerülő szempontoknak a hivatalos személyek és a közfeladatot ellátó személyek esete is megfeleltethető, analógiát képez, hiszen az elkövetési tárgy ezen bűncselekmények esetében is az erőszakos magatartás által sértett személy és az ő méltósága. Az egyezés a sértett személyén túl a sértett személyén keresztül sérülő értékekkel kapcsolatosan is tetten érhető, ugyanis a Btk. indoklása is azt rögzíti, hogy a hivatalos személy elleni erőszak közvetlenül bár csak a jogszerűen eljáró hivatalos személyt sérti, de rajta keresztül sérül az államapparátus is és egyúttal annak megfelelő működését akadályozza, ami megfeleltethető annak a védendő értéknek, ami az előjáró vagy szolgálati közeg elleni erőszak esetében a szolgálati rend és fegyelem. Így kérdéses annak az oka, hogy e kettő irányzat miért ellentmondásos ezen analóg esetekben. Az említett ellentmondást figyelmen kívül hagyva, a gyakorlat vélt helyességét alátámasztva érvelt a Legfelsőbb Bíróság egy olyan elsőfokú ítélet megváltoztatásakor, amelyet az elsőfokú bíróság katonai tanácsa egy olyan sorkatona ügyében hozott, aki először egy alegységügyelet-es-helyettesi szolgálatban lévő honvédot, majd egy ugyanott szolgáló tizedest bántalmazott.⁵³ Az elsőfok egy rendbeli *előjáró vagy szolgálati közeg elleni erőszakot* állapított meg a sorkatona terhére. A Legfelsőbb Bíróság az ítéletet megváltoztatta és megállapította, hogy tévedés volt az elsőfokon eljáró tanács részéről, amikor egy rendbelinek minősítette a vádlott alegységéhez tartozó, egyidőben azonos szolgálatot ellátó, két sértett bántalmazását. Továbbá hivatkozott a BK 138. sz. állásfoglalására, amely szerint polgári életviszonyoktól eltérő megítélést igényelnek a katonai életviszonyok, s erre alapozta azon érvét, miszerint a katonai függelmi viszonyok által nem érintett elkövetők tekintetében nem tekinthetők irányadónak a BK. 8. sz. állásfoglalásban meghatározottak. Az az állítás, hogy a katonai és a polgári életviszonyok eltéréséből adódóan szükséges az eltérő büntetőjogi megítélés, nem vitatható. Azonban a rendbeliség egy olyan büntető anyagi jogi

---

⁵³ BH1994. 353.

felelősségtani és minősítési kérdés, amelyeket érdemes a lehető legegységesebben kezelni, s így a katonai életviszonyok különbözőségétől eltekintve értékelni az egyes bűncselekmények halmazati megítélését.⁵⁴

Úgy vélem a három érintett speciális alanyi kör esetében, egy egységes gyakorlat kialakítása lenne üdvözlendő, ami azáltal lenne elérhető, ha legalább e három alanyi kör kapcsán, de lehetőleg minden olyan bűncselekmény esetében, amelynek van (természetes vagy jogi) személy sértettje, a bűncselekmény rendbeliségének megítélése szempontjából a sértettek száma válna irányadóvá. Azonban amennyiben a jogalkotó ragaszkodik a 8. BKv. gondolatmenetéhez, akkor már az is előrelépést jelentene, ha ezen állásfoglalásnak megfelelően kerülnének értékelésre az előjáró vagy szolgálati közeg elleni erőszak esetei is, ezzel kialakítva egy egységes gyakorlatot.

VII. A bűncselekményre irányuló parancs

VII.1. A parancs, mint eszköz

A Magyar Honvédség szabályozott rendben való működésének biztosításához, legalapvetőbb eszköz a parancs. A parancs a világ minden hadseregében alkalmazott, s a Magyar Honvédség esetében is az általánosan elfogadott vezetési eszköz. Az állomány tagja, nem bírálhatja a részére – jogszerűen – kiadott parancsot, intézkedést, véleményt nem mondhat róluk, s a szolgálati rendet és fegyelmet sértő nyilatkozatot nem tehet.⁵⁵ A függelmi viszonyokból adódóan, s a katonai szervek vezetésének érdekében minden katonának van szolgálati előjárója⁵⁶. A parancs az előjáró által⁵⁷ írásos formában vagy szóban kifejezett akaratnyilvánítás, amely egy adott szolgálati tevékenység vagy feladat végrehajtására irányul.⁵⁸ Máshogy megközelítve a parancs a katonai szervezetekre és azok személyi állományára vonatkozó egyedi döntés.⁵⁹ A parancsot kiadó katonát (előjárót) felelősség⁶⁰ terheli, csak a hatáskörbe tartozó és jogszabályba nem ütköző parancsot adhat ki. A parancsadás jogával visszaélni tilos és a tilos olyan parancs kiadása, amely nincs összhangban a jogszabályokkal

---

⁵⁴ AMBRUS, „Egység-halmazati gyakorlat a katonai bűnügyekben”, 212–16.

⁵⁵ CZANK, *Katonai alapismeretek*, 322., Részletesebben lásd: BH+ 2000.1.28: Legf. Bír. Bf.V.481/2000/5. sz. „A katonai előjárónak (feljebbvalónak) nem bűncselekmény végrehajtására irányuló parancsát teljesíteni köteles. A jogszerűen kiadott parancs kifogásolása, kritizálása, a parancsot kiadó előjáró feljelentéssel fenyegetése az előjáró tekintélyét sértő magatartás, ezért függelemsértő bűncselekményt valósít meg.”

⁵⁶ A függelmi rendszerben az a katonai minősül előjárónak vagy felettesnek, akinek joga és kötelessége más katonák tevékenységének irányítása Lásd: Új Hvt. 72.§ (1) bekezdés

⁵⁷ Az előjáró az Új Hvt. 77.§ (1) bekezdése alapján jogosult alárendeltjeinek a hatáskörébe tartozó és jogszabályba nem ütköző parancs kiadására.

⁵⁸ DEMETER, *Honvédelmi alapismeretek*, 497.

⁵⁹ BELOVICS, *Büntetőjog I. Általános rész*, 657.

⁶⁰ Új Hvt. 78.§

vagy amely az alárendelt⁶¹ (törvényben foglalt kivétellel) honvéd életét, egészségét vagy testi épségét közvetlenül vagy súlyosan veszélyeztetné, a honvéd magáncélú igénybevételét valósítaná meg, s amely az alárendelt indokolatlan zaklatására, emberi méltóságának megsértésére vagy bűncselekmény elkövetésére irányul.⁶² A katonai parancs különös jelentősége abból fakad, hogy a büntetőjog az egyetlen olyan jogterület, ahol a parancs végrehajtásán túl a parancs nem teljesítése, a parancs iránti engedetlenség is kimerít bűncselekményi tényállást.⁶³ „Ez a körülmény pedig – ha a kérdést a jog megnyugtató módon nem rendezi – az említett jellegű parancsok kiadása esetén olyan normakollíziót idéz elő és olyan kötelességkonfliktusba sodorja az alárendeltet, mely nem csupán egy-egy konkrét eset vonatkozásában rejt a jogrendre különös veszélyt magában, hanem „a jog uralmának lélektani alapjait is megingatja”.⁶⁴

A dolgozat az leginkább az alárendelt felelősségének a vizsgálatára vállalkozik. Köteles-e engedelmeskedni az alárendelt a bűncselekményre irányuló parancsnak is, vagy azt meg kell tagadnia, milyen esetekben és milyen körülmények fennállta között várható el tőle a parancsnak a megtagadása? Miként értékelhető az alárendelt esetében a jogi tévedés?

VII.2. Nemzetközi modellek

A parancs intézményével, és a jogszabályba ütköző parancsot végrehajtó alárendelt felelősségének vonatkozásában több elmélet alakult ki a nemzetközi szakirodalomban. Bár ezen modellek alapvetően a nemzetközi síkon képzik vizsgálat tárgyát, úgy vélem a dolgozat által vizsgáltak szempontjából, jól ráilleszthető a nemzeti szabályozásra, így ismertetésük során a nemzetközi síkról az értelmezésüket és vizsgálatukat nemzeti vonatkozásban teszem meg:

1.) A *felettes kizárólagos felelősségének elmélete* szerint az alárendelt feltétlen engedelmisséggel tartozik az előljárójának, az előljáró parancsa tulajdonképpen "törvény". Ezáltal, ha az alárendelt a parancs végrehajtásával bűncselekményt követ el, ő nem vonható felelősségre, szemben a parancsot kiadó előljárójával, aki igen. Ezen elmélet azonban pontosan azt teszi kockára, amely érdekében létrejött, a hadsereg fegyelmének biztosítását. Ugyanis a feltétlen - mondhatni vak - engedelmisség kaput nyit a visszaélésnek, hiszen, ha az alárendelt minden körülmények között köteles végrehajtani az előljárója parancsát, s a mindennemű

---

⁶¹ Az a katona, akire a felettes vagy előljáró irányítási jogköre kiterjed. Lásd: Új Hvt. 72.§ (1) bekezdés

⁶² Új Hvt. 78.§ (2)-(3) bekezdés

⁶³ Schultheisz Emil, „A bűncselekmény elkövetésére irányuló katonai parancs”, in: *Schultheisz Emil katonai büntetőjogi értekezései* (Budapest: Magyar Katonai Jogi és Hadijogi Társaság, 2018), 355.

⁶⁴ Ibid. 355.

következménytől való mentesség tudatában a parancs értelmében fegyvert foghat bármely társára, felettesére, az a fegyelem bomlásához vezet, amely a katonai rend végzetét jelentheti.⁶⁵

2.) Az *abszolút felelősség elméletének* kiindulópontja a jog uralmának biztosítása, minden egyéb perspektívát mellőzve. Ennek megfelelően ezen elmélet szerint minden olyan cselekményt szankcionálni kell, amely a jogot sérti. Ebből következik, hogy ha parancs folytán bűncselekmény elkövetésére kerül sor, akkor az alárendeltet és az előljárót egyaránt felelősségre kell vonni, így a parancsra való hivatkozás semmiképp nem nyújt védelmet a következményekkel szemben. Azonban ezen állásfoglalás abból a szempontból vet fel aggályokat, hogy ez a megközelítés teret enged egy sorozatos felelősség-áthárításnak, amely ellehetetleníti a jogellenes cselekedetek szankcionálását. A másik aggály ezen elmélettel szemben az, hogy e megközelítés, nem veszi figyelembe az alárendelt azon kényszerű helyzetét, amelyben akárhogy is dönt, felelősségre fogják vonni, egyik esetben parancs iránti engedetlenség, másik esetben pedig a parancs folytán elkövetett bűncselekmény miatt. Az előbb ismertetésre kerülő két elmélet, mint látjuk túl szélsőséges álláspontot képviselnek ahhoz, hogy megnyugtató megoldást nyújtsanak az alárendelt engedelmisségének terjedelme kapcsán. A következő két elmélet középutat kívánnak képviselni a kettő között.⁶⁶

3.) A *nyilvánvaló jogellenesség elmélete* szerint az alárendelt csak abban az esetben mentesülhet, ha a parancs jogellenessége nem volt olyan egyértelmű, nyilvánvaló, hogy azt az alárendeltnek fel kellett volna ismernie. Az ellenkező oldalról megközelítve tehát minden olyan parancs végrehajtása esetén, amely nyilvánvalóan jogellenes cselekedetre irányul az alárendelt nem mentesülhet. Ez tulajdonképpen egy objektív mércét állít fel, amely figyelmen kívül hagyja az adott alárendeltnek az értelmi képességeit, az ismereteit, magát az alárendelt személyét, megkívánva tőle azt, hogy tudja mindazt, amit egy átlagos értelemű embernek tudnia kell. Ez a gyakorlatban visszasságokat vethet fel, hiszen példának okáért, amennyiben egy szellemileg fejletlen katona nincs tudatában egy parancs folytán elkövetett cselekményének olyan szintű jogellenes mivoltával, amely egy átlagos ember számára teljesen nyilvánvaló, megkérdőjelezhető az ő felelősségre vonásának helyessége, mikor ő saját személyében nem volt tisztában a cselekményének bűnös mivoltában. Másik oldalról megközelítve, ha olyan helyzet áll fenn, hogy háborús időben, amikor hadkötelezettség⁶⁷ folytán egy büntetőjogász katonának áll és egy parancsnak való engedelmisség folytán elkövet egy olyan cselekményt,

---

⁶⁵ HERCZEG István, „A felsőbb parancs szerepe a nemzetközi büntetőjogban”, *Jogtudományi Közlöny* XXIII. évfolyam, 7-8. sz. (1968): 380.

⁶⁶ Ibid., 380.

⁶⁷ Alaptörvény XXXI. cikk (1) bekezdés

amelynek a jogellenessége egy átlagos értelmű embernek nem szembetűnő. Ilyenkor adódik a kérdés, hogy e személy mentesülhet-e a felelősség alól az alapján miszerint e parancs jogellenessége nem volt nyilvánvaló, miközben egyértelmű, hogy a békeidőben végzett hivatása folytán, teljesen tisztában van azzal, hogy a parancs végrehajtása jogellenességet eredményez.⁶⁸

4.) Az utóbb vázolt ellentmondás kiküszöbölésére törekszik a negyedik elmélet, a *személyes tudomás elmélete*, amely szerint csak az az alárendelt tartozik felelősséggel a parancs folytán elkövetett jogellenes cselekedetért, aki saját személyében tisztában volt a parancs jogellenességével. Az itt felmerülő elvi kérdés középpontjában a jog nem tudásának mentesítő erejének vitathatósága áll, melyet a hatályos nemzeti szabályozás ismertetése körében részletesebben tárgyalok.⁶⁹

VII.3. Hatályos szabályozás

A hatályos szabályozás a parancs iránti engedetlenséget⁷⁰ alapesetben elzárással, minősített esetekben pedig szabadságvesztéssel szankcionálja. E bűncselekmény jogi tárgya a parancsok teljesítése, amelyek alapját képezik a szolgálati rendnek és fegyelemnek. Tehát általános szabály szerint a parancsot a parancs címzettje köteles teljesíteni, azzal szemben engedetlen magatartást nem tanúsíthat. Azonban egyes esetekben a parancsot nem köteles végrehajtani az alárendelt katona. Erről az új Hvt. 79.§ (1) bekezdése rendelkezik, miszerint a honvéd köteles a szolgálatteljesítése során végrehajtani a parancsot, kivéve, ha azáltal bűncselekményt követne el. Meg kell jegyezni, hogy a Büntető Kollégium 56/2007. számú véleménye (56. BKv.) szerint különös nyomatékú enyhítő körülményként értékelendő az, ha a katona a feljebbvalójának vagy előljárójának a ráhatására vagy parancsára követte el a bűncselekményt.⁷¹ Azonban fontos, hogy az említett 79.§ (2) bekezdése szerint a bűncselekményre irányuló parancs kivételével, a honvéd a jogszabálysértő parancs végrehajtását nem tagadhatja meg. De amennyiben a jogellenesség a honvéd számára felismerhető, köteles arra haladéktalanul a parancsot adó figyelmét felhívni. Amennyiben a parancsot adó ennek ellenére a parancsot fenntartja, a jogszabálysértő parancs végrehajtásáért kizárólag az azt kiadó személy felel. E szabályok vonatkoznak a felettes utasítására is.⁷² Tehát

---

⁶⁸ HERCZEG, „A felsőbb parancs szerepe a nemzetközi büntetőjogban”, 380–81.

⁶⁹ Ibid., 381.

⁷⁰ Btk. 444. §

⁷¹ 56. BKv.

⁷² Az előjárói parancsot és az alárendelt kötelezettségteljesítést hasonlóan szabályozza a rendőrség esetében az 1994. évi XXXIV. törvény (továbbiakban Rtv.) 11.§ (1). bekezdés 12.§ (1) valamint a rendőrség szolgálati

az alárendelt mérlegelésén múlik, hogy jogszabályellenes cselekményre irányulónak vagy bűncselekményre irányulónak ítéli meg a neki címzett parancsot, s amennyiben ezt megfelelően méri fel és megteszi az ilyen parancs esetén felmerülő kötelező lépéseket, – tehát jogszabályellenesség esetén felhívja az előjáró figyelmét a jogszabályellenességre vagy bűncselekményre irányuló parancs esetén megtagadja azt – akkor büntetőjogi felelősséggel nem tartozik. Azonban, ha ezt rosszul mérlegeli és helytelenül tagadja meg a parancsot, akkor vele szemben felmerül a parancs iránti engedetlenség tekintetében a büntetőjogi felelősség megállapíthatósága.

Ha az alárendelt abban a tekintetben mérlegelt rosszul, hogy netán nem ismerte fel a parancs körülményeiből azonnal és félreérthetetlenül, hogy az adott parancs bűncselekményre irányul és annak végrehajtásával elköveti azt, büntethetőséget kizáró ok miatt nem büntethető, ugyanis a katona csak a nyilvánvalóan bűncselekmény végrehajtására irányuló parancs teljesítését tagadhatja meg⁷³. Ennek megfelelően a szabályozás elfogadja jogban való tévedést büntethetőséget kizáró okként a katonák esetében.⁷⁴ Amennyiben a bűncselekményre irányuló parancs végrehajtásra került, a Btk. 130.§-ban foglaltakat kell alkalmazni. A 130.§ (1) bekezdése alapján általános szabály, hogy a katona nem büntethető a parancsra végrehajtott cselekményéért, viszont ez alól kivételt képez az az eset, ha a katona a parancsot annak tudatában hajtotta végre, hogy azzal bűncselekményt követ el. Utóbbi esetben, amennyiben az alárendelt tudta, hogy bűncselekményt követ el a parancs végrehajtásával, a parancsot adó is tettesként felel⁷⁵. Ilyenkor a bűncselekménynek tulajdonképpen két önálló tettese lesz, a parancsot adó a végrehajtó katonával együtt és ilyen esetekben nem állapítható meg társtettség, és felbujtóként sem vonható felelősségre a parancsot adó előjáró.⁷⁶ Ha a katona nem tudta, hogy a parancs végrehajtásával bűncselekményt követ el, az előjáró közvetett tettesként⁷⁷ felel.

---

szabályzatáról szóló 30/2011. (IX. 22.) BM rendelet 90. §-a, a büntetésvégrehajtási szervek esetén a 33/2024. (VIII. 8.) BM rendelet 4.§ és 5.§, hivatásos katasztrófavédelmi szervek állományának, valamint a polgári védelmi szervezetek esetében a 49/2011. (XII. 20.) BM rendelet 11-12.§, az Országgyűlési Őrség esetében a 2012. évi XXXVI. törvény 135.§ (1) bekezdése, illetve a 84/2012. (XII. 28.) BM rendelet 63-64.§.

⁷³ BH1998. 210.

⁷⁴ A szakirodalomban többen arra az álláspontra helyezkednek, miszerint vitatható, hogy ilyen esetben (kizárólag) jogban való tévedésről, a parancs mögötti, egyfajta hallgatólagos fenyegetésről vagy netán mindkettőről beszélhetünk. A dolgozatban a jogi tévedésként való minősítést alkalmazom. Részletesebben lásd: SÁNTHA Ferenc, „Az előjáró parancsa, mint büntethetőségi akadály”, in *Emékkötet: Tanulmányok Bodnár Imre egyetemi adjunktus tiszteletére* (Pécs, 2014), 401.

⁷⁵ A Btk. 130.§ (2) speciális szabály az általános 13.§ (1) képest, így a *lex specialis derogat legi generali* elv alapján az előbbi alkalmazandó.

⁷⁶ Nagykomentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez, Szerk.: KARSAI Krisztina, BELOVICS, *Büntetőjog I. Általános rész*, 658., lásd még: BH198.129.0

⁷⁷ Vö. Btk. 13. § (2) bekezdés

Bár a jogellenesség nyilvánvaló vagy egyértelmű jellege nem is közvetlenül a törvényből olvasható ki, mint látható a hatályos szabályozás alapvetően a *nyilvánvaló jogellenesség elméletét* veszi alapul, amelyet a gyakorlat támasztja alá (BH 1998. 210.). Adódik a kérdés azonban, hogy a jogellenesség „nyilvánvalóságát” milyen szempontok, tényezők alapján lehet és kell megállapítani? A nyilvánvalóságot objektíven vagy szubjektíven kell értelmezni? Ugyanis az objektív értelmezés esetében az átlagos értelmű embertől elvárhatóságot vesszük alapul, míg a szubjektív megközelítés esetében a „tőle elvárhatóság” az irányadó. Az esetek vizsgálat során relevanciával rendelkezik továbbá a parancs pontos tartalma, annak kiadásának körülményei, a parancs alapján végrehajtott cselekmény megvalósításának módja és az elkövetés körülményei is. A magyar szabályozás alapvetően a „tőle elvárhatósággal” dolgozik tehát szubjektív mércét alkalmaz. Ennek megfelelően a bíróságnak az adott kérdésben való állásfoglalás során releváns szempontként kell kezelje az elkövetőnek az elkövetés időpontjában fennálló fizikai és pszichikai állapotát, s az egyéb tulajdonságait (képzettség, képességek, gyakorlat, tapasztalat).⁷⁸ Azonban nyilvánvalóságnak a szubjektív szempontból való megközelítése újabb kérdéseket vet fel.⁷⁹

VII.4. Javaslat

Mindezt összevetve megállapítható, hogy a hazai szabályozás szerint a parancsra elkövetett bűncselekmény esetében felmerülhet a jogi tévedés, mint büntethetőséget kizáró ok.⁸⁰ A jogi tévedés kapcsán az első elv, ami felmerül az az *ignorantia iuris neminem excusat* (a törvény nem tudása senkit nem mentesít) római jogi elv, amely alapvetően arra támaszkodik, hogy egy jogállami alapokon nyugvó társadalomban nem kívánt zavart okozna az, ha az állampolgárok – amint a büntetőjogi felelősségük megállapítása a tét – arra hivatkoznának, hogy nem voltak tisztában azzal, hogy a cselekedetükkel bűncselekményt követnek el, vagy a passzív magatartásuk tanúsítása révén elmulasztják valamely kötelezettségüket. Így teljesen méltányolható az az állami érdek, amely szerint a jogi tévedést alapvetően (egyes kivételektől eltekintve) nem ismeri el a jogi tévedést, mint büntethetőséget kizáró okot.⁸¹ A tévedés ezen esetkörét, tehát a jogban való tévedést a Btk. 20.§-a *expressis verbis* nem jeleníti meg, – bár van egy alesete, amelyet szabályoz a Btk., s a társadalomra veszélyességben való tévedésként jeleníti meg – a büntetőjogban fő szabály szerint irreleváns. A jogban való tévedésnek, azaz „jogi ignorancia”-nak két esetét különböztethetjük meg, az „általános ignorancia” és a

---

⁷⁸ Ezen szempontok különösen háborús helyzetben rendelkeznek nagy súllyal.

⁷⁹ SÁNTHA, „Az előjáró parancsa, mint büntethetőségi akadály”, 400–401.

⁸⁰ Btk. 130.§

⁸¹ GELLÉR és AMBRUS, *A magyar büntetőjog általános tanai I.*, 315–16.

„speciális ignoranciát”. Az utóbbi olyan helyzetekre utal, amikor minden eszköz és lehetséges információ rendelkezésre áll az adott problémával kapcsolatban, azonban az adott cselekmény vagy magatartás jogszerűsége ennek ellenére is bizonytalan. Az „általános ignorancia” ez esetben a jogban való járatlanságára utal, amely formát ölthet egy adott jogi probléma vagy meghatározott jogszabály esetében fennálló információhiányban, vagy megjelenhet általános, átfogó jogi ignoranciaként is például laikusok esetében. Az átfogó jellegű általános ignorancia többek közt a joganyag komplexitásából és mennyiségéből adódhat, ugyanis ezáltal a laikusok számára intellektuálisan (de más okból kifolyólag egyébként akár fizikai értelemben) is hozzáférhetetlenné válik. Az általános ignorancia legtöbb esetben, főszabály szerint felróható (objektív jogi értelemben), hiszen a törvény nem tudása senkit nem mentesít.⁸² Azonban mint látjuk, egyes esetekben, mégis van lehetőség mentesítésre, a katonák esetében a parancsnak, mint többletelemnek a megjelenésével.

A jogi tévedés tekintetében a katonák már a római jogban is külön megítélés alá estek,⁸³ s már a Ktbkt. is fogalmazott meg katonákat érintő kivételt a bűncselekmények elkövetése kapcsán a 38.§ 1. pontjában.⁸⁴ A kivétel kapcsán Schultheisz Emil ekképpen fogalmazott: *„Az emberekben élő jogérzet pedig azt követeli, hogy azt az alárendeltet, aki a bűncselekmény elkövetésére irányuló parancsot menthető tévedés folytán abban a meggyőződésben teljesíti, hogy engedelmeskedni köteles, büntetőjogi felelősség ne terhelje.”*⁸⁵ A katonai büntetőjogi szabályok külön megítélés alá tartozó jellege abból is fakad, hogy ezen rendelkezések által állított követelmények a háborús⁸⁶ időszakból fakadó szélsőséges helyzetekben is helytállóak legyenek. Így ebből a perspektívából vizsgálva, alapvetően helyeselhető a katonákra rótt teher csökkentése a háborús helyzetből adódó kényszerhelyzetekre való tekintettel. Hiszen ha egy hadkötelezettség révén behívott katona egy életét fenyegető helyzetben – ahol a parancs végrehajtásával kapcsolatos döntést rövid időn belül kell meghoznia – kap egy olyan parancsot, amelynek bűncselekményre irányultsága nem ismerhető fel egyértelműen, majd azt végrehajtja a parancs megtagadásának büntetőjogi szankcióval való fenyegetettségére tekintettel, s a végrehajtás révén tanúsított magatartása bűncselekményt valósít meg, az egy olyan helyzetet hoz létre, amely esetében bizonyos tekintetben méltányolható a jogban való tévedés. Azonban,

---

⁸² Ibid., 318–19.

⁸³ A katonák esetében a jogszabályban való tévedéssel kapcsolatban az öröklési jog tartalmazott engedékenyebb szabályokat: FÖLDI András és HAMZA Gábor, *A római jog története és intézményei*, Huszonhatedik átdolgozott és bővített kiadás (Novissima Kiadó, 2023), 608.

⁸⁴ Ktbkt. 38. §

⁸⁵ Schultheisz Emil, *A katonai büntetőtörvény (1930. évi II. törvénycikk) magyarázata* (Budapest: Politzer Zsigmond és Fia Kiadása, 1931), 121.

⁸⁶ A háború fogalmát a Btk. 459.§ (1) bekezdés 10. pontja határozza meg.

ha ezen különleges körülményektől eltekintünk és békeidő tekintetében vizsgáljuk a kérdést, kiütözik némi ellentmondás. Ugyanis a laikus állampolgárnak alapvetően nincsen lehetősége⁸⁷ arra hivatkozni, hogy nem volt tisztában azzal, hogy cselekményével bűncselekményt valósít meg, míg a katonának van. Bár fontos megjegyezni, hogy a laikus állampolgár esetében nincs is jelen visszatartó erőként a parancs megtagadása esetén fenyegető büntetés.

Azonban felmerül egy ellentmondás azzal kapcsolatban, hogy ezen szabályok béke idején Magyarországon csak olyan katonákat érintenek, akik akár önkéntes, hivatásos vagy szerződéses minőségben, de önszántukból léptek be az állományba. Szigorú szabályok határozzák meg életük minden területét, kiképzésben, illetve a szabályok tekintetében oktatásban részesülnek. Így ezen – egyébként is fokozott büntetőjogi felelősségű – személyi kör, akiknek az életét jelentősen több szabály határozza meg, mint egy átlagos állampolgárét, hivatkozhat a jog nem tudására, egy laikus állampolgár pedig alapvetően nem. Ezáltal meglátásom szerint a békeidőt és a háborús helyzetnek a szétválasztását érdemes lehet fontolóra venni, és külön szabályozást alkalmazni, ugyanis e két esetben többek között a katonai büntetőrendelkezések személyi hatálya alá vontak köre is különbözik, feltételezve azt, hogy háború esetén a hadkötelezettségből fakadóan kibővül a katonai büntetőjog alanyi köre. Utóbbi szempont azon ismertetett probléma vonatkozásban releváns, hogy kitől várhatjuk el és milyen körülmények között azt, hogy a nyilvánvalóan bűncselekményre irányultságot megállapítsa egy parancs esetében. Háború idején – a békeidővel ellentétben – nem csak az önként katonai hivatást választókkal szemben állnak fenn a katonai büntetőjog által meghatározott szigorú jogszabályi követelmények, hanem az állampolgári kötelességük okán hadba vonulókkal szemben is. Tehát a hadkötelezettség folytán szolgálatot teljesítők esetében az a feltételezés, miszerint – a békeidőben alapvetően alkalmazott – alkalmassági vizsga következtében nem alakulhat ki olyan helyzet, hogy egy szellemileg fejletlen katona teljesítsen szolgálatot, aki a képességeiből fakadóan nem tudja megfelelően felmérni azt, hogy melyik parancs irányul nyilvánvalóan bűncselekményre és melyik nem, nem állja meg a helyét. Így háborús helyzetben a jelenleg is hatályos szabályozás a nyilvánvalóság pontatlan meghatározásának kivételével (amire a későbbiekben részletesebben kitérek) alapvetően megfelelőnek tekinthető. Azonban béke idején, mint a már említett módon az alapvetően saját szándékából katonai szolgálatot teljesítők esetében a hatályos szabályozás alapján fennálló kizárási ok indokolatlanul engedékeny az átlagos állampolgárral szemben állított követelményekhez képest, a katonák vonatkozásában, így az erre vonatkozó szabályozás békeidőre vonatkozóan való elvetését

---

⁸⁷ Kivételt képez, a Btk. 20.§ (2) bekezdésben foglalt eset.

vélem meggondolandónak. Azonban a háborúra és a békeidőre vonatkozó szabályozás elválasztása mellett megfontolható egy alternatív megoldás. Ezen alternatíva által elkerülhetőek lennének azon esetek, amelyek a háború fennállásának megállapításának határterületére esnek. Ugyanis bár a Btk. a háború fogalmát a 459.§ (1) bekezdés 10. pontjában meghatározza utaló szabályok segítségével, úgy vélem, hogy egy konkrét fogalomhoz kötni az adott háborús időkre vonatkozó szabályozást e büntethetőséget kizáró ok esetében ingoványos talajt teremtené az adott rendelkezések alkalmazhatóságának tekintetében. Ezen alternatívára részletesebben a továbbiakban tárgyalt nyilvánvalósági mérce esetkörében vázolt javaslatok egyikével együtt térek ki.

De amennyiben a háborús helyzeten kívül is elfogadjuk a jogi tévedésnek a létjogosultságát, mint béke idején fennálló büntethetőséget kizáró ok a katonák esetében, mindkét eset tekintetében részletesebben szemügyre kell venni a nyilvánvalóságot, mint egyfajta feltételt a parancsra elkövetett bűncselekmények kapcsán, továbbá ennek a hazai jog szerinti szubjektív megközelítését. A nyilvánvalóság szubjektív megközelítésére amennyiben arra nem a *nyilvánvaló jogellenesség elméletének* egy kategóriájára tekintünk, tulajdonképpen a korábban ismertetett modellek közül a *szubjektív tudomás elméletének* feleltethető meg, annak minden előnyével és hátrányával együtt. Ugyanis, ha elfogadjuk azt, hogy parancsra elkövetett bűncselekmény esetén a bíróságnak figyelembe kell vennie az elkövetőnek az egyes személyes tulajdonságait és az értelmi szintjét az egy olyan visszassághoz vezethet, hogy akár ugyanazon cselekménynek az elkövetéséért az egyik elkövetőt elítéli a bíróság míg a másik elkövetőt nem, csupán a képességeikben és a szellemi fejlettségben való eltérés miatt, továbbá az adott helyzetben fennálló körülmények miatt. Ezentúl ki kell térjünk arra is, hogy a nyilvánvalóság sem a törvényben nem jelenik meg, mint tényállási feltétel, továbbá hiába határozza meg a gyakorlat a nyilvánvalóságnak a relevanciáját, a pontos tartalmára a gyakorlat se tér ki. Amennyiben ezen elvi megközelítést elfogadjuk, érdemes lenne egyfajta módon utalni a törvényszövegben a BH1998. 210.-ben foglaltakra miszerint „*A katona csak a nyilvánvalóan bűncselekmény végrehajtására irányuló parancs teljesítését tagadhatja meg.*” illetve „*amennyiben a katona a parancs jogellenességét a tartalmából és a körülményeiből azonnal és félreérthetetlenül nem ismeri fel, annak a teljesítésével elkövetett bűncselekmény miatt - büntethetőséget kizáró ok miatt - nem büntethető.*” Ezáltal egyértelműen érvényre juttatva a jogalkotó elvi álláspontját. A nyilvánvalóságot mint mércét, pedig érdemes lehet egyfajta szempontrendszer szerint részletezni, vagy a *jogos védelem*⁸⁸ mértékének túllépése kapcsán

---

⁸⁸ Btk. 21.§

megjelenő kivétel szabályhoz⁸⁹ hasonló elvárhatósági mércét állítani miszerint – az egyes katonai kényszerhelyzetekre való tekintettel, ahol az egyes fenyegető, akár életre, testi épségre veszélyes vagy ezekhez hasonló befolyásoló tényezőkől fakadóan – az adott helyzetben az alárendelttől nem elvárható, hogy megfelelően felmérje, hogy a parancs nyilvánvalóan bűncselekményre irányul-e, vagy hogy megfelelően mérlegelje azt, hogy a parancs megtagadására vonatkozó kötelezettségének vagy a parancs végrehajtására vonatkozó kötelezettségének köteles eleget tenni. További megoldásként szolgálhat a nyilvánvalóság objektív vagy szubjektív értelmezésének kérdéskörében egy esetleges „átlagos katona” mércéjének felállítása – az angolszász jogban alkalmazott „*reasonable person*” kategóriájához⁹⁰ hasonlóan – ami alapján meghatározható lenne egy elvárhatósági mérce, amely reagál a katonák fokozottabb büntetőjogi felelősségére.

VIII. Összegzés

Dolgozatomban elsődlegesen a katonai büntetőjog egyes ellentmondásainak vizsgálatára, s azok feloldására alkalmas javaslatok megtételére vállalkoztam. A katonai büntetőjog, illetve fogalmak elhatárolása és jogtörténeti áttekintést követően a katona fogalom jogszabályban való elhelyezkedését vizsgáltam először, s tettem javaslatot a kézenfekvőbb elhelyezés érdekében, miszerint érdemes lenne a Btk. elején szabályozni oly módon az értelmező rendelkezéseket, hogy az magába foglalja az összes fogalommeghatározást egy helyen, annak érdekében, hogy egy átlag állampolgár könnyen és koncentráltan megtalálja ezen kifejtést igénylő fogalmakat. Ezáltal kiküszöbölhető lenne azon jelenség, amely nehezíti egy-egy adott fogalom kikeresését abból fakadóan, hogy egyes fogalmak egyes tényállásokba integráltan találhatók meg, míg mások egy helyen az értelmező rendelkezésekben. Másodiknak az egyes szervek személyi állományának – legfőképpen a rendőröknek – kettős minősítéséből fakadó látszólagos halmazati problémák feloldására tettem javaslatot, mely ezen ellentmondást, az eddig katona fogalom alá tartozó személyi körök három kategóriába sorolásával (katonák, rendőrök és egyéb hivatásos állományú személyek), és a kategóriáknak megfelelően külön tényállások megalkotásával próbálja feloldani, a fogalmi tisztaság és – a katonai bűncselekmények és a katonai büntetőeljárás átnevezésével együtt – a közérthetőség érdekében. Ezt követően a *hivatalos személy elleni erőszak*, a *közfeladatot ellátó személyek*

---

⁸⁹ Btk. 22.§ (3) bekezdése: „Nem büntethető, aki az elhárítás szükséges mértékét ijedtségből vagy menthető felindulásból lépi túl.”

⁹⁰ GYURIS Árpád, „A reasonable fogalma az angol magánjogban, különös tekintettel a szerződési jogra”, sz. 2018/2 sz. (2018). 345–46.

elleni erőszak és az előjáró vagy szolgálati közeg ellen elkövetett erőszak esetében vizsgáltam azon gyakorlatban kirajzolódó ellentmondást miszerint az előbbi két bűncselekmény kapcsán, ha több, ugyanazon eljárásban eljáró hivatalos vagy közfeladatot ellátó személy ellen követek el erőszakot a gyakorlati megítélés szerint a cselekményt egyrendbelinek kell tekinteni, míg az *előjáró vagy szolgálati közeg elleni erőszak* esetében a sértettek száma az irányadó. A gyakorlat egységesítésére tettem javaslatot, miszerint véleményem szerint a sértettek számától függő megítélés lenne üdvözlendő, de ha a hivatalos és közfeladatot ellátó személyekkel kapcsolatosan bevett irányt kívánja megtartani a gyakorlat, ezesetben a gyakorlat egységesítését vélem a három személyi kör tekintetében érdemesnek.

A katona fogalomtól és a szorosabb értelemben vett katonai minőségtől elszakadva, a dolgozatom a bűncselekményre irányuló parancs kérdéskörét vizsgálta, hangsúlyt fektetve az alárendelt felelősségére és az ezzel szorosan összefüggő jogi tévedésen alapuló büntethetőséget kizáró okra. Javaslatom fókuszában a békeidőre és a háborús időszakra vonatkozó szabályozás elválasztása állt, melynek megfelelően a békeidőben nem lenne arra lehetőség, hogy az elkövető arra hivatkozzon, hogy nem volt tisztában azzal, hogy a neki címzett parancs végrehajtásával bűncselekményt követ el. Így a jelenleg hatályos, parancs végrehajtásával elkövetett bűncselekmény kapcsán felmerülő büntethetőséget kizáró okra vonatkozó szabályozás csak a háborús időkben válna irányadóvá, a nyilvánvalóságra adott javaslatommal kiegészülve.

A dolgozatom másik célja a katonai büntetőjognak újra a tudományos párbeszéd sodorvonalához való közelítése érdekében való lépés megtétele volt. Remélem a jelenleg is folyó szabályozási reform révén lebomlanak a katonai büntetőjog témakörének elszigeteltségét okozó falak, s ezáltal újra aktív vita tárgyát képezik majd a katonai büntetőjogi rendelkezések, az egységes szabályozás kialakításának elősegítése érdekében hiszen *„a büntetőjog háborús időkre vonatkozó eszköztárának tehát béke idején is mindenkor készen kell állnia a nem várt alkalmazás esetére, így az egyes e körben (is) jelentkező tételek felidézését és újragondolását a jelenben sem lehet fölöslegesnek tekinteni.”*⁹¹

---

⁹¹AMBRUS, „Egység-halmazati gyakorlat a katonai bűnügyekben”, 211.

BIBLIOGRÁFIA

AMBRUS István. „Egység-halmazati gyakorlat a katonai bűnügyekben”. *Katonai Jogi és Hadijogi Szemle*, 2014/2. sz. (2014). 2024. 10. 15.

https://epa.oszk.hu/02500/02511/00003/pdf/EPA02511_katonai_jogi_szemle_2014_02_209-230.pdf

ANGYAL Pál. *Hivatali és ügyvédi büntettek és vétségek*. Budapest: Attila -Nyomda Részvénytársaság, 1943.

BÁRCZI Géza és ORSZÁGH László (főszerk.): *A magyar nyelv értelmező szótára*. Első kiadás. Köt. I-VII. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1959., 2024. 10. 29.

<https://mek.oszk.hu/adatbazis/magyar-nyelv-ertelmezo-szotara/kereses.php?kereses=katona>

BELOVICS Ervin. *Büntetőjog I. Általános rész*. Budapest: HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2017. ISBN: 978-963-258-347-1

CZANK László, szerk. *Katonai alapismeretek*. Budapest: Zrínyi Kiadó, 2015. ISBN: 978-963-327-679-2

CZIÁKY Ferenc. *A magyar katonai büntető és fegyelmi jog ezeréves története*. Budapest: Dunántúl Könyvkiadó és Nyomda, 1924.

DEMETER József, szerk. *Honvédelmi alapismeretek*. Budapest: Zrínyi Kiadó, 2018. ISBN: 978-963-327-750-8

FARKAS Ádám. „A katonai büntetőjog és igazságszolgáltatás helye, szerepe, létjogosultsága az állam és társadalom rendszereiben”. *Hadtudomány 2012/Elektronikus szám* (2012). 2024. 10. 31.

https://www.mhht.eu/hadtudomany/2012/2012_elektronikus/2012_e_Farkas_Adam.pdf

FÖLDI András és HAMZA Gábor. *A római jog története és intézményei*. Huszonhetedik átdolgozott és bővített kiadás. Novissima Kiadó, 2023., ISBN: 978-615-6484-27-7

FÖLDVÁRI József. *Magyar büntetőjog - Általános rész*. Budapest: Osiris Kiadó, 2003. ISBN: 963-389-465-4

GELLÉR Balázs. „Gondolatok a kettős értékelés tilalmáról és a látszólagos alaki halmazat feloldására szolgáló elvekről”. In *Tanulmányok Tóth Mihály professzor 60. születésnapja tiszteletére*. Pécs: Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara, 2011. ISBN: 978-963-642-428-2

GELLÉR Balázs, és Ambrus István. *A magyar büntetőjog általános tanai I*. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó, 2021. ISBN: 978-963-312-305-8

GYURIS Árpád. „A reasonable fogalma az angol magánjogban, különös tekintettel a szerződési jogra.” *JURA*, 2018/2. sz. (2018)., 2024. 10. 31. <https://szakcikkadatbazis.hu/doc/5817821>

HAUTZINGER Zoltán. „A katonai büntetőjog fogalma és forrásai”. *Hadtudomány*, 18. évfolyam Elektronikus szám (2008): 1-8., 2024. 09. 15. [Microsoft Word - 2008_e_3.doc](#)

———. „A katonai büntetőjog mint a rendészeti kontroll sajátos eszköze”. *Magyar Rendészet* XIII. évfolyam, 2. sz. (2013): 31–40., ISSN: 1586-2895

HERCZEG István. „A felsőbb parancs szerepe a nemzetközi büntetőjogban”. *Jogtudományi Közlöny* XXIII. évfolyam, 7-8. sz. (1968)., 2024. 09. 27. https://real-j.mtak.hu/2236/1/JogtudomanyiKozlony_1968.pdf

HORVÁTH Attila, szerk. *Magyar állam- és jogtörténet*. Budapest: Nemzeti Közszerzőgálati Egyetem, 2014., 2024. 10. 09. <https://tudasportal.unike.hu/xmlui/bitstream/handle/20.500.12944/9983/Teljes%20sz%C3%B6veg%21?sequence=2&isAllowed=y> ISBN: 978-615-5305-90-0

KARDOS Sándor. *A magyar katonai büntetőjog rövid története*. Debrecen: Debreceni Egyetem, 2002. ISBN: 963-472-716-6

KARSAI Krisztina, SZOMORA Zsolt, és VIDA Mihály. *Anyagi büntetőjog. Különös rész II*. Szeged, Iurisperitus Bt., 2013. ISBN: 978-615-5411-02-1

KORDA György. „Egység és halmazat a hivatali büntettek körében”. *Magyar Jog és Külföldi Jogi Szemle* 14. évfolyam, 12. sz. (1967). 722-729. ISSN: 0025-0147

LUKÁCS László. „A hivatalos személy büntetőjogi fogalmáról »de lege ferenda«”. *Jogtudományi Közlöny* 10. évfolyam, 9. sz. (1955). 556–68. 2024.10.03. https://adt.arcanum.com/hu/view/JogtudomanyiKozlony_1955/?query=jogtudom%C3%A1nyi+k%C3%B6zl%C3%B6ny&pg=568&layout=s

SÁNTHA Ferenc. „Az előjáró parancsa, mint büntethetőségi akadály”. In: *Emékkötet: Tanulmányok Bodnár Imre egyetemi adjunktus tiszteletére*. Pécs, 2014. ISBN: 978-963-642-717-7

SCHULTHEISZ Emil. „A bűncselekmény elkövetésére irányuló katonai parancs”. In *Schultheisz Emil katonai büntetőjogi értekezései*. Budapest: Magyar Katonai Jogi és Hadijogi Társaság, 2018. ISBN: 978-615-00-4063-9

———. *A katonai büntetőtörvény (1930. évi II. törvénycikk) magyarázata*. Budapest: Politzer Zsigmond és Fia Kiadása, 1931.

———. „A katonai büntetőtörvény (1930. évi II. törvénycikk) magyarázta”. In *Schultheisz Emil katonai büntetőjogi értekezései*. Budapest: Magyar Katonai Jogi és Hadijogi Társaság, 2018. ISBN: 978-615-00-4063-9

———. „A magyar katonai büntetőjog rövid vázlata”. In *Schultheisz Emil katonai büntetőjogi értekezései*. Budapest: Magyar Katonai Jogi és Hadijogi Társaság, 2018. ISBN: 978-615-00-4063-9

SZILVÁSY György Péter. „Kérdőjelek a katona büntetőjogi fogalma körül”. *Magyar Rendészet* XIII. évfolyam, 2. sz. (2013): 103–7. ISSN: 1586-2895

WIENER A. Imre. *A hivatali büntettek*. Budapest: Közgazdasági és Jogi Kiadó, 1972.

Felhasznált jogszabályok

1878. évi V. törvénycikkely

1930. évi II. törvénycikkely

1939. II. törvénycikkely

1940. évi XVIII. törvénycikk és indokolása

1948. évi LXII. törvényben

1961. évi V. törvény

1976. évi I. törvény

1978. évi IV. törvény és indoklása

1979. évi 5. törvényerejű rendelet

1989. évi XXV. törvény és indoklása

1995. CXXV. törvény és indoklása

1996. évi XLIII. törvény

2004. évi CXXXI. törvény indoklása

2007. évi XC. törvény

2010. évi XLIII. törvény

2010. évi CXXX. törvény

2011. évi CXIII. törvény

Magyarország Alaptörvénye

2012. évi XXXVI. törvény

2012. évi C. törvény és indoklása

2012. évi CCV. törvény

2012. évi CCXXIII. törvény

2013. évi LXXVIII. törvény

2015. évi XLII. törvény

2020. évi CXXX. törvény

2020. évi CLII. törvény

2021. évi CXL. törvény

2022. évi VII. törvény

137/2024. (VI.28.) Korm. rendelet